

دوهم کال دوهمه گڼه
(۱۳۹۸ ش.)

سلطان ملخي توخي

خپلواکه اسلامي علمي ادبي او اجتماعي مهالني مجله

امام شافعي (رح)

انسانيزم

خپلي هيلي مه وژني

د لاجوردو ترانزيتي لار

لنډه غر وزگري

حشره خوړونکي نباتات

له اجتماعي نېک د ستندې ا ب

افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کي

د مسلمان نسل چټکه وده او د نورو وارخطايي

د انسان زړه د قران کریم په هنداره کي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلطان ملخي توخي

خپلواکه اسلامي، علمي، ادبي او ټولنيزه مهالني مجله

د امتياز څښتن : په کندهار ولايت کي د زابلي محصلينو خپلواکه ټولنه
بنسټگر : بشير احمد نظري
مسؤل مدير : انجنير امان الله حقيار
مرستيالان : نصيب الله زاهد
فرهنگي کميټه : عبدالقاسم زابلي، محمد براط نشاط، عبدالولي ذهين، احمد رښتين

استازی

۰۷۰۰۴۰۳۶۷۹	بشیر احمد نظري -	کندهار
۰۷۰۰۰۱۶۱۱۶	عصمت ولي خانزاد -	کابل
۰۷۰۷۰۵۷۱۱۶	سمیع الله سعادت -	ننگرهار
۰۷۰۵۱۷۴۱۸۸	رحمت الله رحمتي -	هلمند
۰۷۰۷۵۶۶۳۴۳	نصیب الله زاهد -	قلات
۰۷۰۵۵۷۸۰۹۴	امان الله حقيار -	شاجوي
۰۷۰۸۳۳۸۵۱۱	فیصل منلی -	پکتیا
۰۷۰۵۰۹۲۵۳۰	علي گل فقير -	غزنی

لړليک

۱. سرليکنه ۵
۲. امام شافعي ۶
۳. د اسلام له نظره د زړونو امراض او درملنه يې ۹
۴. انسانيزم ۱۴
۵. دښاغلي ايمل (اميدي) لنډه پيژندنه ۱۵
۶. ځوان نسل ته پاملرنه ۱۹
۷. افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کي ۲۲
۸. د مسلمان نسل زياتېدل او پر ضد يې پلانونه ۲۴
۹. د ټولنيزو شبکو څخه د استفادې ادبونه ۲۸
۱۰. شعر ۳۰
۱۱. افغانستان ۳۱
۱۲. ايباني ژوند ۳۱
۱۳. لنډغر وزگړی ۳۲
۱۴. د لاجورد ترانزيتي لاري اقتصادي ارزښت ۳۳
۱۵. خپلي هيلي مه وژنئ ۳۵
۱۶. زموږ د ټولني تر ټولو اساسي ستونزه څه ده؟ ۳۷
۱۷. د منفي فکر زيانونه ۳۹
۱۸. بې ارزښته افتخار ۴۰
۱۹. حشره خوړونکي نباتات ۴۱
۲۰. درنو هيوادوالو! ۴۲

۲۱. درنو او پتمنو هیوادوالو!..... ۴۳
۲۲. په کندهار ولایت کي دزابلې محصلینو د ټولني د مشر پیغام..... ۴۴
۲۳. چاپیریال کي ټولنیز ژوند..... ۳۶
۲۴. د زابل ولایت لنډه پېژنده..... ۴۹
۲۵. شعر..... ۵۰
۲۶. د سگرېټو زیانونه او د روږدو پایلي..... ۵۱
۲۷. شعر..... ۵۲
۲۸. د امنیت اهمیت..... ۵۳
۲۹. نبوي جومات..... ۵۴

سرليکنه

مور تر ډېره حده هڅه کړې چې مجله مو معياري او پر اصولو برابره وي، ترڅو له يوې خوا پکښې د زابلي محصلينو هڅي خوندي سي او له بل لوري لوستونکي ترې د خپل ذوق سره سمه گټه واخلي.

نو که پکښي کومي تېروتنې ويني، هيله ده چې د خپلي لويي او مهرباني له مخي مو وبخښئ.

بيا هم ستاسو درنو لوستونکو سالمو نيوکو او نېکو نظرونو ته سترگي په لاره يو، تر څو راتلونکې گڼه مو لا هم د پوهي او معيار په گانه سمبال سي او د شته احتمالي نيمگړتياوو مخنيوی پکښي سوی وي.

په پای کې يوځل بيا له هغو ټولو دوستانو څخه نړۍ نړۍ مننه کوو چې، د دې مجلې د مطالبو په راټولولو او چاپ کې يې خپله قلمي او مالي همکاري نه ده سپمولې او له برکته يې مور او تاسو نن د دې مهالني مجلې څښتنان يو.

تاسو د مجلې لوستلو ته رابولم!

په ټوله پښتنه، اخلاص او درناوي اداره

چاپي رسنۍ چې يو مهال د انسانانو د خبرتيا او معلوماتو د يوازينيو سرچينو په توگه پېژندل کېدې او د نړۍ نژدې هر انسان يې تر لاسه کولو او لوستلو ته لېوالتيا لرله، په دې وروستيو او په ځانگړې توگه د يوويشتمې زېږديزي پېړۍ په لومړيو کې د انسانانو د ژوند بوختياوو او د انټرنېټي نړۍ پرمختگونو دغه برخه هم بې اغېزې پرې نه ښوده او د چاپ او لوست بازار يې د پخوا په پرتله کمزنگه سو خو لا يې هم خپل ارزښت ساتلی او د نړۍ په گوټ گوټ کې لوستونکي لري.

د زابلي محصلينو ټولني او فرهنگي کمېټې د پوره هلو ځلو او ستړياوو په پايله کې د سلطان ملخي توخي مهالني مجلې دوهمه گڼه چمتو او دا دئ ستاسو تر لاسونو در ورسېده.

په دغه مجله کې تر ډېره په کندهار کې د مېشتو زابلي محصلينو ليکنو او مطالبو ته ځای ورکول سوی او هغه مطالب چې تر ډېره د زابلي علمي ستورو د فکرونو زېږنده او يا د څېړنو او پلټنو د هڅو محصول دي خپروو، مور کونښن کوو چې د زابل کلتور، تاريخ، علمي او فرهنگي څېرې د دې مجلې له لاري لا نور وځلوو.

صفي الله سالار

امام شافعي رحمته الله عليه

امام شافعي (رح) لس کاله په مکه کې تېر کړل په دې وخت کې يې دومره علم ترلاسه کړ چې د فتوا درس ورکولو پر ټولو اړخونو برلاسی وو؛ خو د هغه تنده لاماته نه سوه او د نورعلم په لټه کې وو؛ نوهمهغه وو چې دامام مالک (رح) خوا ته مديني منوري ته ولاړی، او د نورو زده کړو لپاره د امام مالک رحمته الله عليه مخته کښېنستی.

امام وايي: کله چې امام مالک صاحب ته ورغلم نو راته يې وويل: نوم دي څه دی؟ ماورته ويل: نوم مي محمد دی، هغه وويل: محمده! له خدايه ووېرېره، له گناه ځان وساته، ته به په راتلونکي کې ستر عالم سې. امام شافعي رحمته الله عليه له امام مالک رحمته الله عليه سره لس کاله پاتې سو، وروسته خپل ټاټوبي مکې ته راغلی، د اقتصادي ستونزو له امله يې له دولت سره دنده واخيستله او د نجران حاکم سو، له پنځه کالو کار کولو وروسته يې له دولت سره ستونزه پيداسوه او بندي سو، خو د محمد بن الحسن په مخگرېتوب له بند نه خلاص سو او له هغه سره چې د حنفي مذهب ستر عالم وو پاتې

کله چې عراق د فقهاوو استاد امام ابو حنيفه رحمته الله عليه وفات سو نو په همدغه کال (۱۵۰ هجري) دحضرت محمد صلی الله علیه و آله په قوم کې يو داسې ماشوم دنيا ته سترگي وغړولي چې د علم ډيوې يې په لاسونو کې نيولي وې. دا لوی عالم محمد بن ادریس وو چې وروسته په امام شافعي رحمته الله عليه مشهور سو.

امام لاپه زانگو کې وو، چې دپلار له سيوري څخه بې برخي سو، مور يې ووېرېده، چې ده ته څه زيان ونه رسيږي نو مکې ته يې کډې بار کړې، خپله امام د خپل ماشوم توب په اړه وايي چې په يمن کې پيداسوم، د پلار له مرگه وروسته اړ سوو چې له خپلي پاتي کورنۍ سره په مکه کې يوځای سو، د لسوکالو وم چې مکې ته ولاړم او هلته مي زده کړي پيل کړې.

امام وايي چې په همدغه وخت کې مي قران کریم ياد کړ او د حديثو له ليکلو او يادولو سره مي ډېره مينه وه، هرڅه به مي چې له خپلو استادانو څخه اورېدل هغه به مي ليکل او يادول.

امام په ۴۵ کلنۍ کې د اسلامي تمدن ستر مرکز بغداد ته راغلی کوم چې امام ورسره ډیره مینه درلوده، هلته یې په سلگونو شاگردان وروزل چې بیلگي یې امام احمد(رح) او اسحاق بن راهویه یادولای سو.

امام شافعي صاحب د ډیر ستر فصاحت خاوند وو او په خبرو کې یې دومره تاثیر وو چې ټولو علماوو به ویل: امام د عالمانو خطیب دی، همداسې په تفسیر کې د لوی لاس خاوند وو، امام شافعي(رح) به خلک د مختلفو علومو زده کړي ته رابلل، د امام په وینا چا چې قران پاک زده کړ قیمت اوهمت یې لوړ سو، چا چې حدیث زده کړل نو حجت او استدلال یې قوي سو، چا چې فقهه زده کړه قدر او احترام یې زیات سو، او چا چې ریاضي زده کړه دښه نظر خاوند سو. کله به چې امام تلاوت کاوه نو اورېدونکي به یې دومره متاثره وو چې حتی ټولو به ژړل او سترگي به یې په اوبښکو لندې وې.

دعلامه ابن القیم (رح) ویناده چې، یوه ورځ امام شافعي(رح) او محمد بن الحسن صاحب په مسجد کې ناست وه چې یو کس ورته راغلی، محمد بن الحسن وویل چې دا سړي به زما په خیال تجار وي، خو امام صاحب وویل چې نه اهنگر دی، نو له سړي یې پوښتنه وکړه او هغه ورته وویل چې مخکې اهنگر وم خو اوس تجار یم.

سو او حنفي منهج په اړه یې ډیر څه ترلاسه کړل. امام د محمد بن الحسن په اړه وایي: که موږ ته یې د خپلي پوهي مطابق خبري کړي وای ممکن موږ ورباندې نه وای پوه سوي خو هغه موږ ته زموږ له پوهي سره سمې خبري کولې.

امام شافعي رحمه الله عليه د خپل اوچت علم په واسطه خلکو ته د استنباط قواعد او قوانین ور زده کړل او د علم هغه چینې یې راوسپړلې چې پخوا چانه وې تدوین کړي.

یوه ورځ یې شاگردانو ته ویل چې زه په دوو شیانو کې ډیر ستر مهارت لرم، اول په علم کې او دوهم د غشو په ویشتلو کې. یو ځل د حج په موسم کې امام احمد حنبل(رح) دده خبري ته غوږ نیولی وو نو خپل ملگري ته یې وویل: ما د یوسړي خبري واورېدې، هیڅکله مې داسې عاقل انسان نه دی لیدلی، نو خپل ملگري یې هم د هغه درس ته بوتلل، هلته یې خپل ملگري ته وویل چې خوبه دي نه ده چې نور درسونه پرېږدو او د دې ځوان خبري واورو؟

ملگري یې ورته وویل چې د حدیثو زده کړه په زړښت کې هم کیږي خو د دي ځوان خبري بیا نه پیدا کیږي.

صاحب به د بلي پيرۍ په سرکې وي، همدارنگه وايي چې امام شافعي صاحب د دنيا لپاره د لمر په خپر وو. امام صاحب د خپل ژوند په وروستيو ورځو کې مصر ته ولاړ او هلته په (۲۰۴ هجري) کال د رجب د مياشتې په وروستۍ شپه د (۵۴) کالو په عمر د ورپېښې ناروغۍ له امله يې له دې فاني نړۍ څخه سترگي پټې کړې او هلته خاورو ته وسپارل سو .

ترتيب کوونکي
صفی الله سالار

امام د ډېر ژور فکر خاوند وو، هغه د مسایلو پر ظاهري خپرلو بسنه نه کوله بلکې د مسایلو علت به يې تعقیبوی او د مسایلو د خپرلو لپاره يې قواعد لټول . امام شافعي(رح) په خپل ژوند کې څو کتابونه وليکل چې مشهور يې (الرساله) او (کتاب الام) دي چې تر اوسه خلک ورڅخه استفاده کوي او خپلې ستونځې ورباندي حلوي.

د امام شافعي (رح) مذهب د هغه د دريو مشهورو (ابو ابراهيم اسماعيل بن يحيي المزکني (رح)، ابو ربيع بن سليمان المرادي (رح) او ابويعقوب يوسف بن يحيي البوسطي (رح)) تکړه شاگردانو په واسطه د اسلامي نړۍ کونج کونج ته خپور سو، د هغه مذهب اوس هم په مصر، فلسطين، يمن او اندونيزيا کې زيات پيروان لري.

امام په خپل لنډ ژوند کې د علم داسې تاندي چينې مسلمانانو ته پرېښودې چې تر ننه مسلمانان پرې خپله تنده ماتوي، نور علماء هم د امام په باره کې داسې ارشادات لري:

ستر امام ابو عبیده (رح) د امام شافعي صاحب په اړه وايي: ما د امام شافعي څخه زيات پوه، فصیح، لغت پوه، عاقل، او پرهيز گاره نه دی ليدلی.

امام احمد بن حنبل (رح) وايي: دې امت ته په هرو سلو کالو کې الله ﷻ يو داسی شخصیت ورکوي چې د دې دين امور په سمه توگه خلکو ته ورسوي، عمر بن عبدالعزيز د پيرۍ په سر کې وو، هيله لرم چې امام شافعي

ضياء الحق حماد

د اسلامي ثقافت د څانگي محصل

د اسلام له نظره د زړونو امراض او درملنه يې

ژباړه : خبردار! يقيناً په بدن کي يوه ټوټه د غوښي ده، کله چې هغه سمه وي؛ نو ټول بدن سم وي او که هغه خرابه سي ټول بدن ورسره خراب او فاسديږي او هغه ټوټه زړه دى. په دې اساس چې څومره زړه روغ وي هغومره د نفسي خواهشاتو او منكراتو بڼه مقابله کوي او د الله ﷻ د امرنلو بڼه پابند وي او کوم زړه چې ناروغه او فاسد وي له هغه څخه بيا نور اندامونه هيڅ کومه گټه نه سي اخيستلاى او د الله ﷻ له حکمونو څخه هم خبر نه وي. د انسان زړه بيا ډولونه او مرتبې لري، چې په لا ندي بحثونو کي به واضح سي.

څرنگه چې نفس د بنده د زړه او د هغه د رب په منح کي يوه د تقاطع نقطه ده، بله دا چې زړه د ټولو اندامونو پاچا دى، د اندامونو استقامت او کوږوالى، د هغوى سم چلښت او ناسم چلښت ټول په زړه پوري تړلي دي. همداوجه ده، چې جناب رسول ﷺ فرمايي:

(الا وان في الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله
واذا فسدت فسدت الجسد كله الا وهي القلب).^(۱)

^(۱) بخاري شريف او مسلم شريف.

۸. چې خدمت کولو ته يې داسې زړه شوق کوي لکه خنگه چې د وږي زړه خوراک او خښاک ته کوي او تل يې زړه غواړي، چې خادم و اوسي .

دويم مطلب : ناروغه زړه او د هغه علامې:

ناجوړه زړه: دا هغه زړه دى، چې يو څه ژوند پکښې وي؛ خو د ځينو علتونو له امله کله يې يو طرف او کله يې بل طرف ته راکاږي. کله کله دانسان زړه مريض وي مرض يې ورځ په ورځ زياتيږي؛ خو دى پرې خبر نه وي او يا پرې پوهيږي نه؛ بلکې پوره مړ سي خاوند يې بيا هم خبر نه وي دا ځکه، چې د مريض زړه خاوند په هغو زخمونو کوم، چې د گناه له امله پکښې پيدا سوي دي نه پوهيږي د هغه درد نه حس کوي. د مريض زړه علامې او نښې په لاندې ډول دي:

۱. چې د گټورو غذاگانو څخه ضرري غذاگانو ته ميلان کوي او د گټورو دواگانو په ځاى ضرري خوري، چې غوره غذا ايمان او گټوره دواء قران کریم دى او هغه ترې مخ اړوي او هر کله فاسدو اعمالو ته کوشش کوي.
۲. چې دا دنيا د ځان لپاره پوخ وطن جوړ کړي او د همدې دنيا پوره پوره اهل وگرځي، آخرت ته هيڅ توجه هم نه کوي او حال دا چې جناب رسول اکرم ﷺ ددې دنيا د ژوند په هکله عبدالله بن عمر ته فرمايي:

لومړى مبحث: د زړه ډولونه او علامې

لومړى مطلب: روغ زړه او د هغه علامه (نښه): روغ او سالم زړه هغه زړه دى، چې د الله ﷻ د اوامرو او نواهيو د مخالفو شهوتونو څخه خالي وي او همدارنگه له هغو شهبو او شکونو څخه خالي وي کوم چې د خیر او نښکني سره په ټکر کې وي.

د جوړ زړه نښې او علامې په لاندې ډول دي:

۱. چې همېشه الله ﷻ ته په رجوع کولو او هغه سره په تعلق لرلو مجبور وي.
۲. کله چې کوم طاعت يا ذکر ور څخه فوت سي دومره درد ورته په زړه کې پيداسي، چې هغه د مال د فوت کېدلو څخه زيات وي.
۳. چې د وخت په ضايع کولو سخت خفه او دردمند کيږي.
۴. چې تل خپل خاوند الله ﷻ ته په رجوع کولو او خشوع کولو باندي هڅوي .
۵. د الله ﷻ مينه ورته د بل چا څخه او د الله ﷻ ياد ورته د بل چا څخه ډېر گران وي.
۶. کله چې لمانځه ته ودرېږي ټول غمونه ، اندېښنې او فکرونه ورڅخه ولاړ سي او پوره راحت او اطمینان او سکون پيدا کړي .
۷. چې د وخت په ضايع کېدلو داسې بخل کوي، لکه چې خلک يې د مال په مصرفولو کوي.

والآخر أسود مربادا كالکوز مجخيا لا يعرف معروفًا ولا ينکر منکرا إلا ما أشرب في هواه.

ژباړه: رسول الله ﷺ فرمايلي دي: را وړاندي کيږي په زړونو باندي فتنې لکه د چتايي په شان لرگي په لرگي؛ نو هر زړه يې چي وڅينبي په هغه کي به تور ټکی پيداسي او هر زړه يې چي رد کړي په هغه کي به سپين ټکی پيداسي تردې، چي دوه زړونه به وگرځي، سپين زړه، چي صفا به وي هغه ته فتنه هيڅ ضرر نه سي رسولای تر څو، چي اسانونه او ځمکه موجود وي، او بل تک تور زړه لکه: نسکوره کوزه، چي نه معروف پيژني او نه به له منکر انکار کوي يوازي د خپل نفسي خواهشاتو به مني.

که پورتنې حديث ته ځير سو؛ نو پوهيږو، چي رسول الله ﷺ زړونه دوه قسمه کړي دي:

۱- يو هغه زړه دى، چي کله فتنه، فساد، يا بل څه ورته راسي هغه وڅينبي. لکه: څرنگه چي سفنج اوبه څينبي په هغه کي تور ټکی جوړ کړي او چي بيا څومره فتنې راځي هغه ته هر کلی وايي او ځای ورکوي تر دې پورې چي ټول تور سي. د دې په نتيجه کي خطرناک مرض هم ورته پيښ سي، چي هغه اشتباه د معروف او منکر ده نه نيک کار پيژني اونه بد کار، پر دوی داسي وخت هم راسي، چي په منکر د معروف عقیده کوي او په معروف د منکر، سنتوته بدعت او بدعاتو ته سنت، حق ته باطل او باطل ته حق وايي.

کن في الدنيا کانک غريب او عابر سبيل.^(۲)

ژباړه: په دنيا کي داسي اوسه لکه په شان د نا آشنا سړي او يا په شان د لارې د مسافر.

درېيم مطلب: مړ زړه او د هغه علامه:

مړ زړه هغه زړه دى، چي د سالم ضد وي، نه خپل رب پيژني نه د هغه د اوامرو او نواهيو څه خيال ساتي، د خپلو خوندونو او شهوتونو سره مشغول وي. دمړ زړه علامې په لاندي ډول دي:

۱. د الله ﷻ په غضب او رضاء هيڅ کومه پروا نه لري.
۲. هر څه په خپل نفسي خواهش تر سره کوي.
۳. دشيطان سره ملگرتيا او له دنيا سره دومره مينه لري، چي آخرت ور څخه په پوره ډول هېر وي.
۴. د نصيحت کوونکي خبري ورباندي بدي لگيږي.
۵. دحق له اورېدلو کون او له ويلو يې گونگی وي.

دويم مبحث: باطني امراض

لومړی مطلب، دباطني امراضو اسباب:

د جناب رسول اکرم ﷺ څخه حذيفه اليمان روايت کوي، چي فرمايي: تعرض الفتن على القلوب كالحصير عودا عودا فأی قلب أشربها نکت فيه نکتة سوداء وأی قلب أنکرها نکت فيه نکتة بيضاء حتى تصير على قلبين على أبيض مثل الصفا فلا تضره فتنة ما دامت السماوات والأرض

(۲) بخاري شريف

همدارنگه د بې ځايه خبرو په هکله احاديث په مختلفو مضمونونو سره راغلي دي، چي مونږ ورته مختصراً اشاره کوو.

من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه. (۴)

ژباړه: غوره اسلام د شخص لپاره پرېښودل دغیر مناسبو عملونو دي.

ژباړه: نامناسبه خبرو پسې کوشش مه کوه له خپل دښمن څخه ځان لرې ساته.

د زړه او نورو باطني امراضو د علاج او درملنې لپاره له شرعي آثارو څخه يو څو نسخې ذکر کوو:

لومړی مطلب: دباطني امراضو علاج د الله ﷻ په ذکر کولو سره بهترينه شفاء ده. الله ﷻ فرمايي:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ. (۵)

ژباړه: خبر اوسئ، چي دالله ﷻ په یادولو سره زړونو ته پوره اطمینان راځي.

دوهم د قران کریم په تلاوة سره: د باطني مرضونو بل علاج د قران تلاوت دی، باطني امراض شبهاً وي که شهوات د دواړو څخه قرانکریم شفاء ده؛ ځکه په قرانکریم کي داسي ښکاره او قاطع دلائل دي، چي شبهاً او مرضونه ټول له منځه وړي او داسې حکيانه خبري او نصيحتونه پکښې دي، چي شهوات له منځه وړي. الله ﷻ فرمايي:

وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ. (۶)

۲- بل هغه سپين زړه دی، چي فتنې ته ځای نه ورکوي او هغه ردوي، چي په نتیجه کي په هغې کي اېمان خپله ډېره بله کړي او د اېمان په نور هغه پوره پوره ښايسته سي؛ نو څومره فتنې چي ورته راځي هغه ردوي او دده نور او رڼا نوره هم زیاتېږي.

دويم مطلب دباطني مرضونو ډولونه:

د زړه باطني مرضونه څلور دي، چي په لاندې ډول بيانېږي:

۱- بې ځايه خبري کول: دا يو خطرناک پټ مرض دی، چي په اکثره زړونو کي سته او له هغه څخه ځان ساتل پکار دي، بې ځايه خبرې هغه چي د خپل مقصود څخه اضافه کيږي، لکه: مقصد په يوه خبره پوره کيږي او ته بله کوې؛ نو دوهمه کلمه فضول ده.

الله ﷻ په دې باره کي فرمايي:

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا. (۳)

ژباړه: هيڅ گټه نه سته په ډېرو خبرو د دوی کي؛ مگر هغه څوک، چي امر په صدقې او يا په نيکۍ او يا په صلحه د خلکو په منځ کي وکړي.

يعنې بغير د دغه درې ډوله خبرو څخه نوري ټولي خبري فضول دي او د زړه لپاره په ضرر دي.

(۴) ترمذي شريف.

(۵) سورة الرعد: ۲۸.

(۶) سورة بني اسرائيل: ۸۲.

(۳) سورة النساء: ۱۱۴.

پنځم، د شپې په تهجد کولوسره:

د قيام الليل په هکله گڼ احاديث موجود دي، چي يو يې ذکر کوو. نبي ﷺ فرمايي:

افضل الصلوة بعد المكتوبة قيام الليل (۱۰).

ژباړه: غوره لمونځ د فرض لمونځ څخه وروسته د شپې تهجد کول دي.

دا کوم معلومات چي تا سو يې لولئ، الله جل جلاله دي يې په خپل دربار کي قبول کړي او الله جل جلاله دي يې ستاسو د زړونو لپاره شفاء کړي.

د معلم او طبيب احترام

په "کليله و دمنه" نومي لرغوني کتاب کي ډېره مهمه خبره او پوهونه ذکر سوې ده:

په هره ټولنه کي بايد د طبيب او معلم ډېر درناوی وسي، او د هغوی اهميت بايد درک سي: ځکه، که له ډاکټر سره جوړ رانه سي او قدر يې ونه کړې نو بايد له خپل درد سره لاس او گړېوان اوسي. او که د معلم قدر او مقام و نه پېژنې او احترام يې ونه کړې نو مجبوراً بايد د جهالت او ناپوهۍ په غېږ ورسې.

په رښتيا هم څومره پخه او کره پوهونه ده، يعني په زرگونو کاله وروسته نن هم د کاني کرښه ده. څه ښه يې ويلي دي چي د ډاکټر غلطې يو انسان له منځه وړي خو د معلم غلطې جامعه له منځه وړي!

ژباړه: نازل کړی دئ مونږ قران، چي هغه شفاء او رحمت دئ د مؤمنانو لپاره.

درېم: داستغفار په ويلوسره:

د باطني مرضونو يو بل علاج هم استغفار ويل دي، استغفار الله ﷻ څخه دبخښني غوښتلو ته ويل کيږي، په قرانکريم کي هم استغفار ډېر ځلي ذکر سوی، کله پرې امر سوی دئ، لکه: چي فرمايي:

وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. (۷)

ژباړه: او له الله ﷻ څخه بخښنه غواړئ، يقيناً الله ﷻ بخښونکی او رحيم ذات دئ.

کله فرمايي، چي الله ﷻ هغه چا ته بخښنه کوي، چي استغفار وايي.

څلورم د دعا په کولوسره:

د دې مرضونو څلورم علاج دُعا ده. الله ﷻ څومره د سخا او جود خاوند دئ، چي بنده ته يې دخپلو اړتياوو او مشکلاتو پوره کولو لپاره په دُعا غوښتلو باندې امر کړی دئ، فرمايي:

أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ. (۸)

ژباړه: له ما څخه دُعا وغواړئ زه به هغه قبوله کړم.

پنځم- پر نبي کریم ﷺ باندي د درود په ويلو سره، له ابوهريره څخه روايت دئ، چي رسول الله ﷺ وفرمايل:

من صلي علي واحدة صلي الله عليه عشرا. (۹)

ژباړه: چا چي پرما يو ځل درود ووايه، الله ﷻ به پرهغه لس ځلي رحمت نازل کړي.

(۷) سورة البقرة: ۱۹۹.

(۸) سورة المؤمن: ۶۰.

(۹) مسلم شريف.

انسانيزم

محمد برات نشاط

د ښوونې او روزنې پوهنځي

دئ بلکي چي انسان وي دوی ورته په درنښت قايل دي، که څه هم دا شعار ډېر خوږ او د خلکو دخوښي وړ دئ خو په عمل کي هغه وحشتونه تر سره کوي چي انسانيت ترې پناه غواړي، په حقيقت کي هم دوی انسانيت تر پښو لاندې کوي، نن سبا چي په برما، سوريه، فلسطين او افغانستان کي کوم وحشتونه او ظلمونه روان دي، کيمياوي وسلې او بمونه پرې غورځول کيږي او په زرگونو مسلمانان په شهادت رسيږي، چي د دې بمباريو قرباني هم سپين ږيري، ځوانان، ښځي او ماشومانان دي، دلته بيا هيومنستان خپل حيثيت هېروي او په ډېره بې شرمۍ سره ورته توجهات لټوي.

يوازي يې په افغانستان باندې (۶۰۰۰) بمونه وغورځول چي په دې باندې دوی خپله هم اعتراف وکړ، دابمونه چي پرې غورځېدل او د شپې له خوا به چاپې پرې وهل کيږي، ايا دا انسانان نه وه؟ دا ټول هغه وحشتونه دي چي هيومنستان يې د انسانيت ترنامه لاندې کوي.

فردی اخلاق

که يو چا ستا ډېر احترام او عزت وکړ، معنی يې دا نه ده چي ته حتماً ډېر ښه انسان يې، بلکي معنی يې دا ده چي (که ته ښه يې يا نه) هغه له شکه پرته ښه انسان دئ.

نو راځئ چي د عزت، عزت وکړو!

د هيومنيزم حرکت په څوارلسمه پېړۍ کي په ايټاليا کي رامنځ سو او بيا اروپا ته او له هغه ځايه اسلامي هيوادونو ته راداخل سو. هيومنيزم دکمونيزم دوهم رنگ او نوم دئ، يعني دا هم هغه گمراه کوونکې نظريه ده چي انسانان د الله ﷺ، رسول ﷺ او کتاب نه منلو ته رابولي. د روا او ناروا حق او نا حق تله او ترازو انسان بولي. د هيومنيزم کليمه د انگليسي ژبې له Human څخه اخيستل سوې ده چي انسان ته وايي او په اصطلاح کي هغه کفري او پر الحاد د خدای ﷻ له وجود څخه په انکار ولاړه مفکوره ده چي له الله تعالی ﷻ څخه د الوهيت (خدایي) حق اخلي او انسان ته د خدای (ع) مقام ورکوي. چي دلته زموږ په هيواد کي د امريکا له يرغل سره سم دا نظريه هم راغله او يو شمېر خلک ورته ښه په ښکاره د انسانيت تر عنوان لاندې سمینارونه او مجلسونه جوړوي، او د انسان او انسانيت په نوم مجلې او اخبارونه چاپوي او خپل گنده افکار افغان ځوان او نوي نسلونو ته يې پيچکاری کوي.

ددې مفکورې او نظريې خباثت او اصليت عامو خلکو او هم هغو لوستو ځوانانو ته نه معلوميږي، کومو چي اسلامي عقیده په هر اړخيزه توگه ويلې او مطالعه کړې نه وي، يعني کشف يې يوازې د قوي پوهي او اسلامي فکر مطالعه کوونکي کولای سي.

د دوی شعار يوازي انسانيت او انسانيت ته ارزښت ورکول دي، دې ته يې نه گوري چي دا هندو، يهودي، صليبي او کافر

الحاج هدايت الله فيضي

دښاغلي ايمل (اميدي) لنډه پيژندنه

يې د مرکزي حوزې ازمويني ته تياري نيوه چي د
 ځوانيمرگ ورور شهيد معلم سهراب نابيره شهادت د
 اميدي د اميدونو دنيا تپه تياره کړه، د ورور شهادت نه
 دا چي ايمل اميدي يې د دنيا له ډيرو خوښيو بې برخي
 کړ بلکي د لوړو زده کړو له کاروان څخه هم پاته سو.
 کله چي ايمل اميدي د ښوونځي زده کوونکي وو
 (دترنک په څپو کي) مهالنې جريده يې چلوله، چي په
 دغه جريده کي به يې په ډيرو محدودو امکاناتو د ډيرو
 فرهنگيانو او فرهنگپالو د زړه اواز تر مينه والو رساوه، د
 ايمل اميدي دغه بيساري چوپړ په زابل کي د فرهنگ
 او ادب ډگر ته د يو پل حيثيت اختيار کړ، چي د

ايمل (اميدي) د الحاج صديق الله خان زوی او د
 حاجي محمدصديق لمسي له نن څخه (۳۵) کاله
 وړاندي د زابل ولايت په مرکز کلات کي نړۍ ته
 سترگي پرانيستي. لومړنۍ او منځنۍ زده کړي يې د
 کلات ښار د شيخ متې په عالي لېسه کي په ښو نمر و
 ترسره کړې، د نا مساعدو شرايطو له امله څرنگه چي
 په زابل ولايت کي ترنهم ټولگۍ پورته ښوونځی نه وو،
 ايمل اميدي هم د لېسې دوري د بشپړولو په خاطر د
 پروان ولايت ته ولاړ، د پروان ولايت د شهيد سيدباشي
 له لېسې څخه په (۱۳۸۲ش.) کال په اعلي درجه فارغ
 او د بکلوريا سند يې تر لاسه کړ. د راتلونکي کال لپاره

خدمتونه وه چې د ایمل امیدي ورځنی ژوند یې بوخت ساتلي وو.

د ایمل امیدي نوی نوښت او ابتکار د زابل فرهنگیانو هله احساس کړ چې نوموړي د خپلو بې کچي هڅو په پایله کې په دې وتوانید چې د زابل فرهنگیانو ترمنځ یې اتحاد او یووالی رامنځ ته کړ. امیدي د خپلو هڅو په پایله کې په دې وتوانید چې زابل میشتي ټول ادیبان او فرهنگیان د (زابل ادبي بهیر) تر چتر لاندې راټول کړي. په زابل ادبي بهیر کې د زابل هغه نوي ځوانان چې تازه دمه یې دې ډگر ته مخه کړې وه، د نورو شاعرانو له تجربو او علمي مشورو څخه په هره برخه کې برخمن سول.

ایمل امیدي خپل فرهنگي چوپړ تر زابل پوري محدود نه کړ، د کابل څخه د خپرېدونکي مجلې (شنې باني) مرستیالي یې په غاړه واخیسته او د هیواد په کچه یې د فرهنگیانو، شاعرانو او لیکوالانو د زړونو اواز ته لیک ووايه.

د ایمل امیدي چاپي اثار چې دا مهال د لوستونکو په لاس کې دي، څلور بابه ناولونه هر یو (د مینې جال)، (جرم او جزا)، (که زه درسره نه وم؟) او (دې نصیب ته شوم حیران) ناول او هم یو باب د زابل د شاعرانو تذکره (څپې څپې ترنک) او دوه تحقیقاتي

نوموړي جریدې په مټ امیدي صاحب وتوانیدی چې ډېر نوي راټوکیدلي استعدادونه د فرهنگ او ادب د لاري لارویان کړي.

امیدي صاحب د خپلو هلو ځلو لمن نوره هم پراخه کړه، د زابل د یو شمېر نورو فرهنگیانو په شمول یې د شیخ متې ادبي ټولني بنسټ کینود او د دغې ټولني له لاري یې هم پراخ ادبي خدمتونه ترسره کړل. د "شیخ متې په لمن کې" هغه جریده وه چې امیدي صاحب دنورو فرهنگي ځوانانو په شمول د زابل لپاره نه ستړي کیدونکي فرهنگي او ادبي هڅې پکښې ترسره کړي، که څه هم ایمل امیدي په هغه وخت کې د کلات په ملکي روغتون کې وظیفه اجرا کول، خو د فرهنگ او ادب ډگر یې پرې نه ښود، په ډیرو ناچیزه امکاناتو یې که په زغرده ووايو په نه امکاناتو یې دا جریده په خپل لاس ډیزاین، کاپي او پښتۍ کوله او د مینه والو تر لاسونو یې رسوله، د شیخ متې په لمن کې جریده به یې د زابل د مرکز کلات څخه علاوه د دغه ولایت ولسوالیو او لیري پرتو کلیو ته هم رسوله.

ایمل امیدي د فرهنگي مجلسونو په جوړولو کې هم خاص مهارت درلود، اونيزي مشاعرې، د لیکوالو پر لیکنو د نظر د خاوندانو نظرونه او کره کتنې، د بادام گل دودیزه کلنۍ مشاعرې او یو شمېر نور فرهنگي

ښاغلی ایمل امیدی علمي او څېړنیز ژوند یې له هر اړخه څېړلی او ارزولی دی.

د یادولو وړ ده چې ښاغلی ایمل امیدی د خپل فرهنگي ژوند په دوام کې له صوتي رسنیو سره هم د پام وړ ملگرتیا کړې او د ویاندويي په فن کې یې هم خپل ولس او خلکو ته د پام وړ خدمتونه کړي دي، چې له جملې یې د (۱۳۹۲ش) کال څخه تر (۱۳۹۳ش) کال پورې یې د زابل په ملي راډیو کې د ادبي او فرهنگي خپرونو کوربتوب کاوه او د دې ترڅنګ یې په (۱۳۹۴ش) او (۱۳۹۶ش) کال یې د زابل په مرکز کلات کې د ترنک په نوم له خصوصي راډیو سره خپله همکاري جاري ساتله. پوره دوه کاله د نوموړي خصوصي راډیو مرستیال مشر پاته سوی دی.

ښاغلي ایمل امیدی ته د هوسا، ارام او نېکمرغه ژوند ترڅنګ په علمي او فرهنگي ډگر کې د ولس د چوپړ او خدمت لپاره د دعاء لاسونه لپه کوو. د امیدی صاحب د خوشاله، سرلوړې او آباد ژوند په هیله.

د ایمل امیدی ادبي او فرهنگي فعالیتونه :

- ۱: لومړی په "شیخ متې علیه رحمه ناپیلي ادبي ټولنه" کې غړیتوب په (۱۳۸۲) لمريز کال پیل او تر (۱۳۸۵) لمريز کال پورې دوام وکړ او د دې سربېره د دې ټولني د مسؤل مدیر په حیث یې کار کاوه.
- ۲: د "ځوانانو ټولنه" له (۱۳۸۵ش) څخه پیل تر (۱۳۸۸) لمريز کال پورې دوام وکړ او د دې ټولني غړیتوب یې درلود.

اثرونه (دکامیابې په لور) او (په اسلام کې نارینه ته څلور ښځي ولي روا دي؟) او یوه شعري ټولګه یې (تنها نه یم) ده، خو د نوموړي قلم اوس هم تاند او په نا چاپ سوو اثارو کې یې یو بل ناول (اوس می هم زړه کې اوسېږې)، یو د خوږو خبرو (بیلي ملغري)، یو هم (د زابلي شاعرانو دوهمه تذکره) او یوه بله شعري ټولګه (دا دي هم ستا په نوم وي) ده چې دا مهال د چاپ انتظار کوي.

ایمل امیدی واده کړی خو د ژوند ثمره لا تر دا مهاله نه لري، د لوی خدای و دربار ته د امیدی صاحب د خوشاله ښیرازه او بریالې ژوند په هیله د دوغا لاسونه لپه کوو.

د نوموړی په ژوند، شاعري او فن باندې ډیرو محصلینو د پوهنتون د دورې مونوګرافونه او تیزیسونه لیکلي دي، چې له جملې یې ښاغلي حضرت الله توخي د ننگرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتوڅانګې څخه خپل علمي او اکاډمیک مونوګراف (دایمل امیدی ژوند او فن) په (۱۳۹۵ش.) کال ورباندې لیکلی دی.

ښاغلي عصمت الله حیران د همدا ډول ښاغلي محمد اصغر ساجد ورباندې مونوګرافونه لیکلي او د

په راډیوگانو کې کارونه :

- ۱: په زابل ملي راډیو تیلویزون کې د ادبي خپروني چلوونکي (۱۳۹۲ش) څخه تر (۱۳۹۳) لمريز کال پوري.
- ۲: په ترنک راډیو کې د (۱۳۹۴) لمريز کال څخه تر (۱۳۹۶) لمريز کال پوري د راډیو د مرستيال مشر په حيث او د ادبي خپرونو چلوونکي.

د هڅوب هنر

يو سړي بهلول ته وويل: زما مېرمن په کوچنۍ خبره غوسه سي، جنگ او شور کوي، زه څه ورسره وکړم؟
 بهلول وويل: تر پنځلسو ورځو يې غوسه وزغمه او چي له غوسې ارامېده ورته وايه ته ډېره ښه انسانه يې، شکر چي تا لرم!
 تر پنځلسو ورځو وروسته سړی بهلول ته راغلی او وېي ويل چي ستا خبري کار وکړ، خو څنگه داسي وسول؟
 بهلول وويل: ځيني انسانان ذاتاً بد وي چي هغوی لاري ته نه سو راوستلای، خو ځيني انسانان بيا ټولني او موږ بد کړي دي. که ور په ياد کړو چي ښه خلک دي نو حتماً ښه کيږي!
 هو! ډېر انسانان سمون ته چمتو وي خو بس يوه هڅونه خو پوري وهنه غواړي او دا هنر د ډېرو کسانو زده نه دی.

- ۳: په "سورغر ادبي بهير" کې غړيتوب له (۱۳۸۸) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۱) لمريز کال پوري پوره غړيتوب درلود.
- ۴: د "ترنک ادبي ټولنه" سره غړيتوب له (۱۳۹۱) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۲) لمريز کال پوري پوره غړيتوب درلود.
- ۵: په "زابل ملي ادبي بهير" کې له (۱۳۹۳) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۶) لمريز کال پوري .

د مجلو او اونيزو مسؤليتونه :

- ۱: د "ترنک په څپو کې" د يوه مياشتنۍ جريدې مسؤل مدير.
- ۲: د "شيخ متې په لمن کې" د يوه مياشتنۍ جريدې بنسټ ايښودونکی او مسؤل مدير.
- ۳: د "شنې پانې" مياشتنۍ مجلې مرستيال (۱۳۸۷) لمريز کال.

شعرونه چي په ډېرو اخبارونو او مجلو کې چاپ سوي دي:

زابل کلات اوونيزه اخبار، زابلستان اوونيزه اخبار، د شيخ متې په لمن کې جريده، د ترنک په څپو کې جريده، طلوع اخبار، صداي بهار اخبار، شنه پاڼه مجله، کلید مجله، پروان اخبار، سور غر اخبار، هوسۍ مجله، نازو انا مجله، شيخ متې مجله.

په انټرنېټ پاڼو کې خپرې سوي ليکني، کتابونه او شعرونه:

لر او بر سايت، بېنوا سايت، افغان ننگ سايت، خبريال سايت، تاندسايت.

عبدالقاسم زابلي

د حقوقو سياسي علومو پوهنځی

ځوان نسل ته پاملرنه !!

د وروسته پاتي هيواد لپاره کار وکړي، يعني هيڅ پاملرنه ورته نه ده سوې.

لوستي ځوانان د ټولني لاس او پښې دي. ددې ځوان نسل په واسطه په ټولنه کي مثبت تغيرات راتلای سي، نو لوستو ځوانانو ته بايد پاملرنه زياته وسي او له پامه ونه غورځول سي. يوه ټولنه هغه وخت د پرمختگ لوړو پوړونو ته رسېدلای سي چي، ځواکمن او با مسؤليت ځوانان ولري، ځکه چي ځوانان د ټولني مهم عناصر شمېرل کيږي. ځوانان کولای سي د اسلامي

دا موضوع مي ځکه ښه وبله او ليکنه مي ورباندي وکړه چي، ځوانان د ټولني د ملا د تير حيثيت لري. ټولنه پر ځوان نسل باندي تکیه کوي او ځوان نسل کولای سي تر څو خپله ټولنه له نورو ټولنو سره سياله جوړه کړي، خو دلته نه خپله ځوان نسل دې ته پام کړی چي دا ټولنه او دا هيواد زما څخه کار غواړي، زه بايد ځان دې ته آماده کړم ترڅو په دې وروسته پاتي ټولنه کي مثبت تغيرات راولم. او نه هم مشرانو د قدرت او واک څښتنانو ځوان نسل دې ته هڅولي دي تر څو

نظرونه تبادله کړي. دا چې افغانستان په یو بد وضعیت کې قرار لري هغه که نا امنی، رشوت، فساد ... دي نو یو عمده لامل یې ناجوړه فکرونه دي، دا فکرونه د لوستو بااحساسه ځوانانو په واسطه جوړېدای سي. لکه څرنگه چې په افغانستان کې خود غرضه او خپلو گټو ساتونکو مشرانو ځوانانو ته د دې فرصت نه دی ورکړی ترڅو خپلي مثبتې نظریې او اندونه د هیواد او اولس د ژغورلو لپاره وکاروي، دوی ځوانان انحصار کړي او د خپلو موخو د لاس ته راوړلو لپاره یې کاروي او د ځوانانو له تازه او نوښتگرو استعدادونو څخه د ځان په گټه منفي استفادې کوي.

دغه کسان تل د هغو ځوانانو په لټه کې وي چې د دوی د قدرت د ساتلو د لږ او ناڅیزه امتیاز په بدل کې کار وکړي او د خپل واک د دوام لپاره یې په سیاسي ډگر کې وکاروي. ځوانه مستعده طبقه باید د خپل فکر څخه کار واخلي او هیڅ کله د خود غرضو په دام کې گیر رانه سي. زما په آند د افغانستان د ژغورلو لپاره د ځوان نسل پیاوړي ارادې، علمي او عملي طرحو اندونو او ملی یوالي ته ضرورت دی، ترڅو ټول هغه لوستي او با احساسه ځوانان د موجوده وضعیت د ختمولو او د یو نوي فصل د رامنځته کولو لپاره کار وکړي. لوستي ځوانان هغه زړه نازړه، هغه بې ارادې،

شریعت په رڼا کې د مثبت ذهنیت په درلودلو سره هیواد د شته ستونزو او کړاونو څخه د پرمختگ لوړو پوړونو ته ورسوي. په دې کې هیڅ شک نه سته چې، د یو هیواد او ټولني ترقي او پرمختگ د هغې ټولني په ځوان نسل پوري اړه لري او همدا ځوان نسل دی چې، د راتلونکي ټولني سبا ورځي مسؤلیتونه ور په غاړه کېږي تر څو چې ټولنه د یوې ښې راتلونکي پر لور رهبري کړي.

له بده مرغه زموږ په جنگ ځپلي هیواد کې د اوږدې جگړې له کبله زموږ د هیواد یو زیات شمېر ځوانان او ځوان نسل نه یوازې دا چې د لومړنیو او لوړو زده کړو څخه بې برخي سول، بلکې یو زیات شمېر یې د بې کارۍ او بې روزگاری له امله د جنگ په لیکو کې ودرېدل او ځیني نور یې لا په بهرنیو هوادونو کې د مهاجرت او سرگردانۍ ژوند په لا لهانده شپو کې تیروي.

دا چې د افغانستان په روان حالت کې ځوان نسل ته هیڅ پاملرنه نه ده سوې او د هر موقف څښتن ځوان نسل ته یوازې په هغه وخت کې توجه اړوي چې، ضرورت یې پیدا سي، یعنی د خپلو گټو د ساتلو په خاطر ورته پاملرنه کوي، خو لوستي ځوانان باید خپله لاس پکار سي، لاسونه سره ورکړي او یو بل سره

رښتیني خدمتگاري انقلاب په خپو راولو او د دې کړیدلي او زوربدلي ولس لپاره په صداقت کار وکړو او دې موجوده نا خوالو ته د پای ټکی کښېږدو.

پخپله د ځان راز داره اوسه!

هر څومره چې نورو ته خپل راز ډېر وایې په هغه اندازه به زیانمن او خوږمن یې. معنی دا چې پر خپل ځان بې باوره یې چې رازونه دي ډېرو کسانو ته وایې. ته چې خپل راز پخپله نه سې ساتلای، نور به یې څنگه در وساتي!؟

دغه کار به دي رټلی او ترټلی لري. دا ځکه چې ډېر خلک ناځوانه دي خو ته بې ځایه خوشبین یې.

د مرگ او ژوند واټن

ابن رشد څه ښه ویلي دي:

"یوه دا دنیا ده او یو بله دنیا ده (یوه دنیا او بله عقبا ده). د دواړو تر منځ واټن فقط یوه ساه ده. که ساه روانه وي نو دا دنیا ده او که ودیرې نو هغه دنیا ده!"

له ځان سره احسان

که یو انسان په خپل ټول ژوند کې وکولای سي چې یو نفر سمي لاري ته راولي همدا هم کفایت کوي، حتی که هغه نفر دی پخپله وي!

هغه د بل د گټو ښکار او هغه تیت پرک ځوانان خپلو منځو ته دننه کړي، او په گډه یو علمي او فکري مبارزې ته دوام ورکړي. د هري شته ستونزي مخنیوی باید همدا ځوانان وکړي، د هر هغه چا او هر هغه عمل چې د اسلام او هیواد په زیان وي په جرأت سره راپورته سي او هغه له منځه یوسي.

راځئ ځوانانو چې په گډه د خپل هیواد لپاره هر درد ته سپر سو، د نن او سبا خپل لوی رسالت په ښه توگه ادا کړو خو دا کار به هغه وخت کیدونکی وي چې د مغرضو، مضرو او تش په نامه ډلو ټپلو څخه د خپلي علمي او منطقي قوې څخه په استفادې جدا او خپل منځ کي یو د بل د زغملو فرهنگ خپور کړو. په آخر کي د یو ځوان په حیث مي له ټولو ځوانانو څخه غوښتنه دا ده چې، راسی ټول سره یو ځای سو، خپله لاس پکار سو تر څو به د بل د گټو ښکار یو، تر څو به نورو ته چکچکې وهو، مور او تاسو ښه ښه استعدادونه لرو، ښه ښه فکرونه لرو خو هیڅ کار مو نه دی ځني اخیستی، همدا یې وخت دی او باید لاس تر زني نه کښېږو.

مور او تاسي باید په دې پوه سو چې تاریخ به زموږ په هکله خپله عادلانه پریکړه کوي. راځئ د خپل سپیڅلي وجدان پر مټ په هیواد کي د سپیڅلتیا او

احمد رښتين

اقتصاد پوهنځی

افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کې

ټولو ستر لامل د دې جگړې اوبه او زموږ د اقتصادي بیاوړتیا له وېرې د زیرمو کارول دي. اقتصادي جگړه تر ډېره اوس د نړۍ د هیوادونو ترمنځ رامینځته کېږي، ولي په منځنۍ اسیا کې یوازې افغانستان دی، چې په ځان پورې یې د آسیا نیمې هیوادونو اقتصاد تړلی نو ځکه دوی دلته د استخباراتو په مټ جگړې ته شدت ورکوي او دا سیمه ارامتیا ته نه پرېږدي. زه د دې سیمې له اقتصادي انحصار څخه د خلاصون او د جگړې له شدته د خلاصون یوه لار د خپلو اوبو سم مهارول او مدیریت کول هغه څه بولم، چې موږ پر خپلو پښو دروي. د دې ترڅنګ د زېرمو ساتل او کنټرول یې هغه څه دي، چې موږ په یو نغد اقتصاد بډایه هیواد باندې بدلوي.

که وگورو د افغانستان د جگړې یو اړخ تر ډېره اقتصادي دی او دا برخه د جگړې تر ډېره پر زېرمو او د غرونو مینځ کې د اوبو پر سر ده، چې نړیوال استخبارات او همسایه گان یې مخته وړي. د گران افغانستان اوبه زموږ همسایه گانو ته د ژوند په مانا دي او خپل ټول اقتصاد د دې اوبو په مټ بډایه کوي، د اوبو خوندي کولو سوژه چې هر واک مشر ورته لومړیتوب ورکړی، په وړاندې یې سیاسي، اجتماعي او تبلیغاتي خوځښتونه د همسایه گانو په مټ را پورته سوي دي، په دوهم قدم کې د زېر بنا یا زېرمو ساتل او یا د هیواد د اقتصاد بیاوړتیا په سکتور کې د اوبو او زیرمو کارولو لپاره د همسایه گانو وېره هغه څه دي، چې دلته د جگړې سوژه یې ډیورنډ گرځولې، خو تر

دهلېز او يا هم د پنځو هيوادونو مشترکه نقطه، چې افغانستان دئ، د يوې بلي تجارتي دوبي په نامه بدل سو نو د دې ستراتيژيک موقعيت په درلودلو سره هيڅکله همسايه گان نه غواړي، مور بدل سو البته يو نيم همسايه گان.

اوس په کار ده، چې د نوي نسل د روزلو په مټ د يوې عمومي اجاع په رامینځته کولو سره تر هر څه مخکي مور د خپلو زيرمو او اوبو لپاره يوه ملي اجاع رامینځته کړو، تر څو د جگړې اقتصادي بې وزلي ختمه سي او تر ټولو اړينه د مهاجرو بيرته راستنېدل او هغوی ته د کار زمينې برابرول مور له دې شته ناورينينو څخه خلاصوي.

مور يو پر امنه، هيوادپاله او اسلامپاله ملت يو، لامل ده، چې پورته کېدو ته مو نه پرېږدي.

خان ته متوجې يې!

له يوه بزرگ څخه مي وپوښتل چې نصيحت را ته وکړه.

هغه وويل چې کله دي لوبنې پرېولی دئ او څه دي ترې زده کړي دي؟

ومي ويل چې لوبنې او نصيحت څه تراو سره لري؟
ويې ويل چې لوبنې له دباندې څخه لږ او له دننه څخه ډېر پاک پرېولل کېږي. نو ته له دننه څخه ځان پاک ومينځه!

دا چې څنگه يې مهارولای سو، اړينه ده، چې د مرکزي اسيا د هيوادونو له پاليسيو څخه د اوبو په مهارولو کې گټه واخستل سي، ددې ترڅنگ د اسيايي جگړې له دوو سيالو هيوادونو لکه چين او هند څخه په دې برخه کې گټه پورته کړو، د اوبو مهار سيمي ته د پوره رغيزي پانگوني او د هغو سيمو لکه کنړ، فراه، هرات او... په زياترو برخو کې د ولس هېښووني او فکري جوړتيا په پار حکومتونه خپل فعاليتونه زيات کړي، هغه سيمه کې د سيمي په کچه ملي اجاعيزه فعاليتونه زيات کړي، تر څو هلته د اوبو مهار او کار لپاره زمينه مساعده سي. په هغو سيمو کې د استخباراتي جگړو تر ډېره مخه ونيسي او خپله ټوله توجو د همدې اساسي پروژو پر جوړېدو وکاروو.

مور د آسيا لپاره د يوه پل په توگه مېشت هيواد يو، چې تر ډېره د ټولو هيوادونو پروژې زموږ د خاورې له لاري تطبيقېږي، لکه د پاکستان برق او د هند گاز چې له ترکمنستان څخه يې زموږ د خاورې له لاري انتقالوي، دا ځکه زموږ د خاورې له لاري دوی ته لنډ او په يوه مستقيم لاین بدلېږي. اکثره همسايه گان مو خوښ دي، چې پر امنه سيمه باندي بدل سو ولي زياتره ځکه نه غواړي، چې هغوی زموږ خاوره محکومه کړي او د هغې له ويري څخه نه پرېږدي، چې مور پر ځان بسيا هيواد سو. زموږ غرونه، زراعت، کانونه، اوبه او زېربناوي هغه څه دي، چې مور کولای سو د منځنۍ اسيا اقتصاد پياوړی کړو، که د لاجوردو لاره، يا مرکزي

انجنير امان الله حقيار

اقتصاد پوهنځی

د مسلمان نسل زياتېدل او پر ضد يې پلانونه

اندېنمن کړي دي خو چي د مخنيوي لپاره يې پورته سوي ټول گامونه د فطري اصولو څخه ډېر ليري دي نو د گټې په پرتله يې تاوان زيات کړی دی او نوي ستونزي يې زېږولي دي .

په امريکا او اروپا کي د نوو کوچنيانو د زېږېدلو فيصدي ۷، ۱ ده، خو په اسلامي نړۍ کې ۵، ۶ ده . په امريکايانو کي د شنډتوب د مخ په زياتيدونکي مرض په باره کې په (۱۹۹۵م) کي د نيوز ويک نومي امريکايي جريدې يوه ځانگړې گڼه خپره سوې وه چي پکښې د امريکايي شنډو فاميلونو شميره ۵ ميليونه او ۳ سوه زره بنودل سوې وه ،جرېدې د National center for

خپرونکي او محققين ټول په دې خبره يوه خوله دي چي، د اسبابو په نړۍ کي د طاقت پرېکړي جغرافيايي مساحتونه نه بلکي افراډي قوت او بشري ځواک کوي، د پرمختللو وسايلو او عصري ټيکنالوژۍ په دې دور کي لا هم کابو ټول پوهان په دې حقيقت اعتراف کوي چي وړاندي والی او غلبه به يوازي د هغه ملت په برخه وي چې، ډېر مرونه ولري، خو د غرب له بده مرغه چي په دې ډگر کي دا مهال د سترو ننگونو سره مخامخ دی، دنفوس مخ پر زياتيدونکي کمښت د لويديځ لپاره راتلونکی تر ټولو ستر بشري ناورين دی، چي امريکايان او اروپايان يې سخت

صادر سو چي پکښې د ټولو غړو هيوادونو څخه د داسي گامونو پورته کولو غوښتنه سوې وه چي، له امله يې په غربي ټولنه کي د کوچنيانو په زېږولو کي زياتوالی راسي، په پرېکړه ليک کي په دې خبره سخنه اندېښنه څرگنده سوې وه، چې په (۱۹۵۰م.) کال کي د نړۍ په انسانانو کي اروپايان ۸،۸ فيصده وه چي تر (۲۰۲۵م.) کال پورې به دافصدي ۲ ته راکوزه سي چي د يوې پېړۍ نه هم په کم وخت کي څلورمي برخي ته راکوزېدل په خپل ذات کي ډېر سترکموالی دی. "امريکن انټر پرايزز انستي ټيوټ" نومي ادارې په (۱۹۹۵م.) کال کي په خپل يو راپور کي ليکلي وه چي، د نفوس تناسب ته په پام کي نيولو سره ويلای سو چي کمزوري ولسونه به په راتلونکي کي ځواکمن سي او ستر ځواکونه به د نفوس د کموالي له امله له منځه ولاړ سي.

د مسلمانانو د نسل زياتوالی متعصب لويديځوال سخت اندېښمن کړي دي، هغوی وايي چي يوه عامه يمڼۍ ښځه لږ تر لږه ۷ اولادونه زېږوي، که تر راتلونکو درو نسلونو پوري د کوچنيان د زېږولو تناسب همداسي وي نو د هري يمڼۍ ښځي به په درو نسلونو کي ۴۹ لمسيانو، ۳۴۳ کړوسيانو او ۲۴۰۱ کوديانو نړۍ ته سترگي غړولي وي، خو برعکس د المان، هسپانيا او

health statistics نومي تحقيقاتي ادارې په حواله ليکلي وه چي، په (۱۹۶۵م) کي د شنډتوب د مرض فيصدي په امريکايانو کي ۴، ۱۴ وه، خو تر (۱۹۹۵م) پوري دا فيصدي ۵، ۱۸ ته لوړه سوه. امريکايي پوهان د دې ځانگړی لامل دجنسي غوښتنو د پوره کولو لپاره دغير فطري لارو انتخاب او د ودونو نشتوالی يا پکښې وروسته والی بولي.

په غربي ټولنو کي د انساني نسل د مخ په زياتيدونکي کمښت د مخنيوي لپاره د امريکا او اروپا دولتونو ځيني اقدامات هم کړي دي، مثلاً: د کومو کوچنيانو چې پلاران نه وي معلوم قانوني تحفظ ورکړل سوی دی، کومې ميندي چي حرامي اولادونه زېږوي د دولتونو له لوري د ډېرو آسانتياوو نه برخمني وي، بېله واده ازدواجي روابط ومنل سول او د بهرنيانو سره د ودونو کولو لپاره وگړي وهڅول سول، خو چي دا لاري چاري دخدايي قوانينو او د فطرت د غوښتنو څخه ليري وي نو تاوانونه يې دوی هم اوس د سر په سترگو ويني او د مشکل د حل لپاره د نوو لارو په لټه کي دي، خو فطرت ته د راگرچيدلو او د اسلامي لارښوونو د قبلولو پرته به د برياليتوب يوه لار هم ونه مومي.

په (۱۹۸۴م.) کال کي د اروپايي اتحاديې له لوري په دې موضوع جوړ سوې کانفرانس کي يو پرېکړه ليک

د ايران نفوس به د جاپان سره برابر سي او د ايتوپيا نفوس به د فرانسې د نفوس څخه يو پر دوه سي .
 د اشتراکي يا کمونيستي نظام د ړنگېدو څخه وروسته يوازينی اسلامي نظام دی چې د غربي پانگوال نظام په مقابل کې ولاړ دی او د قومونو د متحد کولو صلاحیت هم لري، نو ځکه د مسلمانانو د نفوس زیاتوالی غرب د ستري وارخطایی سره مخ کړی دی. وايي چې نامتو لوېديځوال څېړونکي EB وايي چې: "په نړۍ کې د انساني نفوس د زیات دېروالي او کموالي د فرقونو د له منځه وړلو لپاره موږ يوازي دوې لاري لرو، لويديځ دي خپل نفوس زیات کړي او يا دا چې د دوهمي نړۍ د نفوس د کموالي لپاره هر ډول هڅي وسي، د لويديځوالو لپاره خو د نفوس زیاتول ناشوني دي ځکه چې په غرب کې د کوچنيانو د تولد فيصدي دېره ټيټه ده او د لوړوالي لپاره يې دولتي او انفرادي سوي ټولي هڅي ناکامي سوي دي او نوي هڅي په دېره لوړه بيه پرېوځي، د "تيسټ ټيوب بي بي" له لاري د نفوس د زیاتوالي کوششونه روان دي خو د دې مصارف دېر لوړ دي، بل لور ته د غرب د نوي کلتور له مخي ښځي د کوچنيانو پالل د ځان لپاره يو مصیبت او ستونزمن عمل بولي، غرب چې د خپل نفوس د دېرولو د لاري څخه ناهيلي سوي اوس يې دوهمه لار غوره کړه او په دوهمه نړۍ کې عموماً او په اسلامي نړۍ کې يې په ځانگړي ډول د انسانانو د زیاتوالي لپاره بېلابېل

ايتاليا په شمول د اروپا د اکثر و هيوادونو زیاتره ښځي يوازي يو بچی راوړي چې په دې توگه درې نسله پس به د هري اروپايي ښځي يوازي يو بچی، يولسي، يو کړوسي او يو کودی نړۍ ته سترگې غړولي وي ، درې نسله پس د يو اروپايي په مقابل کې د ۲۴۰۱ مسلمانانو راتلل د عمل په نړۍ کې ضروري نه دي خو صليبي متعصبينو ته يقيني ښکاري او همدې حساب کتاب سخت وارخطا کړي دي او په دې وېره کې دي چې که خبره همداسې روانه وي نو په راتلونکو څو لسيزو کې به د نړۍ نقشه بيخي بدله سي .

په (۱۹۸۸م.) کال کې د "امريکن ډيفنس ډيپارټمنټ" نومي مرکزي ادارې په خپور سوي تحقيقي راپور کې د انساني نفوس د زیاتوالي په بې اندولۍ سخته اندېښنه څرگنده سوې وه، او پکښې راغلي وه چې د نفوس د زیاتوالي له امله به په راتلونکو څو لسيزو کې د فوځي ځواک په نړيوال توازن کې ستر بدلون رامنځته سي، په راپور کې د امريکا د پاليسي جوړوونکو کړيو څخه په کلکه غوښتل سوي وه چې د انساني نفوس د زیاتوالي مخنيوي ته دي همدومره توجه وکړي څومره چې د عامه وژونکو وسلو نه خپراوي ته کېږي .

د امريکا څېړونکي ځکه د زیات تشویش ښکار دي چې د هغوی د اټکلونو له مخي به په (۲۰۲۵م.) کال کې د امريکا نفوس د تايوان د نفوس څخه هم کم وي،

څکه د پام وړ تغیر نه دی کړی چې نفوس یې ورځ تر بلي د کمښت په حال کې دی او د نفوس ځوانه برخه یې لږ ده، په داسې حال کې چې دوی د نفوسو د ډېرښت لپاره ډیرې هڅې کړي دي، هغه ښځې چې ډېر اولادونه راوړي ستر امتیازات ورکوي او دا خبره یو شعار گرځیدلی: (یو د مور، یو د پلار او یو د هیواد لپاره) خو بیا هم نه دي توانیدلي چې دا خلا ډکه کړي. همداسې جاپان اوس په نړۍ کې هغه هیواد دی چې تر ټولو لږ ماشومان پکښې دنیا ته راځي. همداسې روسیه نن ورځ د نړۍ په سطحه د نفوسو له کمښت سره مخ ده، یو روسي اخبار وايي چې: په (۲۰۷۵م.) کال کې به د روسیې نفوس نیایي ته راتیټ سي، یعني له ۱۴۰ میلیونه څخه به ۶۰ میلیونه ته راکم سي، پوتین په خپله کلنۍ وینا کې وویل: اوس د روسیې لپاره تر ټولو ستر ناورین د نفوسو کمښت دی او دی وايي چې، هر کال د اووه سوه زره (۷۰۰۰۰۰) په اندازه د روسیې نفوس کمیږي او د دې لپاره یې یو دولتي پلان هم اعلان کړي.

لنډه دا چې د طاقت اصلي سرچینه بشري ځواک دی او له نېکه مرغه د مسلمانانو دا ځواک ډېر په چټکۍ سره زیاتېږي او غرب ډېر په چټکۍ سره ور څخه بې برخې کیږي او دا د دوی لپاره ستر ناورین دی، د شوروي له سقوط وروسته غرب مسلمانان خپل اصلي رقیب بولي او د مسلمانانو د پرمختګ پر وړاندې هر ډول خنډونه جوړوي.

وسایل په کار واچول او له هر ډول توطئو څخه یې استفاده وکړه.

په جنوبي افریقا کې له پېړیو پېړیو سپین پوستي واکمن وه، توریستو به ټوله ورځ په ښار کې کار کاوه خو په ښار کې یې د اوسېدو ځای نه درلود، له ښار څخه دباندې به په کودلو کې اوسېدل، د سپین پوستو روغتون، بس تم ځای او هوټل ته د ورتللو حق یې نه درلود. په (۱۹۵۱م.) کال کې تور پوستي د سپین پوستو درې برابر وه، یو نسل وروسته دا پنځه برابر ته ورسېدل، د توریستانو د نفوس دې زیاتوالي سپین پوستان مجبور کړل چې یوازي د خپل تجارت او شتمنیو ساتنه وکړي او سیاسي واکداري له لاسه ورکړي.

همداسې اسرائیل درواخله، د عربي کورنیو په پرتله د دوی کورنۍ ډیرې وړې وې او د نوو کوچنیانو د زېږېدلو فیصدي هم ډیره ټیټه وه، نو د دې لپاره چې په راتلونکو کلونو کې د عربو په وړاندې اقلیت ونه ګرځي نو له اروپایي ملکونو څخه یې زرګونه یهودي کورنۍ راوستلې ترڅو دا خلا ډکه کړي.

همدارنگه په لبنان کې یو وخت عیسویان اکثریت وه، یعني د شپږو عیسویانو په مقابل کې پنځه مسلمانان وه، خو د مسلمانانو د چټکي ودي له امله نن مسلمانان ۷۲٪ او عیسویان ۲۸٪ ته رسیدلي دي. همدارنگه استرالیا یو پرمختللی هیواد دی خو د مالیې وزیر یې یوې غونډې ته وویل چې: په تیرو ۴۰ کلونو کې یې عاید

انجنيير روزي محمد غورځنگ

انجنييري پوهنځی

د ټولنيزو شبکو څخه د استفادې ادبونه

بېله شکه له دغو وسايلو څخه په ښه ډول استفاده کول د دين د اشاعت، د خلکو د اذهانو د تنوير او د اسلامي فکر د خپراوي لپاره له ستر ارزښت څخه برخمن دي.

همدارنگه غلطه استفاده له دغو وسايلو څخه په ټولنه کې ستري ناخوالي رامنځته کوي او ټولنه د بربادۍ او اخلاقي رذيلو خواته تيله کوي.

په دې ليکنه کې کوشش کوو چې داجتماعي شبکو د استعمال اړوند ځيني ادبونه بيان کړو:

د انسان هره کړنه او قول په شريعت کې ځانگړی حکم لري، او دا حکم يې کېدای سي چې فرض، واجب، مستحب، مباح، مکروه او يا حرام وي. اجتماعي (ټولنيزي) رسنۍ او ارتباطي وسايل، لکه: راډيو، ټلوېزون، انټرنېټ او نور داسې وسايل دي چې پخوانه وه او اوس منځته راغلي دي.

دغه وسايل په پراخه کچه استعمالول او په ټولنه کې يې پراخ تاثير ته په کتلو ځانگړي احکام او ادبونه لري.

هغه اداب چي بايد رعايت سي:

۱. د اخلاقي اصولو رعايت او هغو ته التزام.
۲. د مثبتو او زړه راښکونکو ادبياتو کارول.
۳. د معلوماتو په نشر کي ټولنيز نزاكتونه او ظرفيتونه په پام کي نيول.
۴. د سختو او بدو الفاظو څخه ډډه کول.
۵. د بيان د ازادۍ رعايت او له هغې تيري نه کول.
۶. د فکر اونظر د اختلاف اداب په نظر کي نيول.
۷. د نورو په اړه ښه گمان کول.
۸. د خلکو پر نظرياتو باندي نقد کول نه دخلکو پر شخصيت باندي.

هغه موارد چي بايد اجتناب ورڅخه وسي:

۱. د داسي مطالبو نشرول چي درواغ وي.
۲. د داسي مطالبو نشرول چي په غيبت کي حسابيري.
۳. داسي معلومات نشرول چي منبع يې معلومه نه وي اويا دقيقه نه وي.
۴. د خلکو د شخصي او کورنيو مسايلو په اړه معلومات خپرول.
۵. د داسي مطالبو خپرول چي د فحشا او فساد سبب کيږي.

۶. د داسي مطالبو خپرول چي د خلکو تر منځ د اختلافاتو سبب کيږي.
۷. داسي مطالب خپرول چي د اسلامي عقيدې خلاف وي.
۸. داسي مطالب خپرول چي د اقوامو د توهين سبب کيږي.

سپکتيا او لوړتيا

ستا هغه خاموشي ډېره ښه ده چي وروسته يې خبري کولای سي؛ خو هغه خبره دي ډېره بده ده چي وروسته يې چپ سي. لومړنی عزت او دوهم ذلت دی. نو داسي څه مه وايه چي سبا پرې سرخوړی يې، بلکي داسي څه وايه چي پرې سرلوړی اوسي.

علم مه سپموه!

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: که څوک له چا څخه (د دين د علم اړونده) پوښتنه وکړي، او د هغه زده وي لېکن ځني پټه يې کړي نو د قيامت په ورځ به يې په خوله کي د اور کيزه واچول سي (سنن ترمذي: ۲۶۴۹).

نو موږ ايا نا، اخلاقاً او وجداناً مسؤليت لرو چي خپل علم له نورو سره شريک کړو، که نه گناهکار به يو.

شعر

استاد يحيى حبيبي

گټه يې نشته د کاله اوبنکي دي نه توييري
 زما د ورورجان ستا د وراره اوبنکي دي نه توييري
 د هيڅ تاجک هيڅ پښتانه اوبنکي دي نه توييري
 چي مسلمان دئ د هغه اوبنکي دي نه توييري
 د کونډې مور د غلبېل زړه اوبنکي دي نه توييري
 د خوار يتيم پر ستارخانه اوبنکي دي نه توييري
 گورئ! زما د مېلانه اوبنکي دي نه توييري
 تېزي په شان د بارانه اوبنکي دي نه توييري
 د مخور مشرتابه اوبنکي دي نه توييري
 د چا د ترور د چا د تره اوبنکي دي نه توييري
 ربه! رڼې رڼې اوبه اوبنکي دي نه توييري
 زه وام د دې دا وای دده اوبنکي دي نه توييري
 آن په زانگو کي د ویده اوبنکي دي نه توييري
 د کوم غريب کوم بېچاره اوبنکي دي نه توييري
 ده به ويل پر گړهوانه اوبنکي دي نه توييري

د پلار او زوی د بېلتانه اوبنکي دي نه توييري
 پرېږده چي ښه په خوشحالي کي زندگي وکوي
 قسم په خدای که له تعصبه فايده کور ته راوړي
 د يوې ذرې ضرر دي نه ويني مور يو بشر يو
 ځمکه هغه سوځي چي اور پر بل وي لويه خدايه!
 بس ده اکثره وخت مو وخوړه له اوبنکو سره
 حق لري را دي شي له ماسره دي شپه سبا کړي
 د هديرې پر سر دي نوري جنډې باد نه وهي
 پوهان سپين ږيري مو را کړوپ شول له غمونو پر ملا
 چيغي دي نه وي، درد دي نه وي، خوشحالي دي وي تل
 چي خدای ته مخ شي په لمانځه کي دوعا داسي کوي
 زه او هغه د صداقت په لوړه کچه کي يو
 لويان خوځه چي ماشومان به لا ترې ساتو خلگو!
 نور دي د ټولې نړۍ غم زموږ په سر نه راغورزي
 د "حبيبي" خبري يوه يوه ډبرين نقش دي

=====

استاد عبدالله محمدي

افغانستان

افغانستان د ننگياليو افغانانو کور دی
 حق يې پاللی او پر حق باندي يې سر ورکړی
 د چنگيزيانو ماتوونکي دگرگين وژونکي
 چي حق يې لوړ کړ باطل جنده يې کوزه کړله
 چي انگریزانو ته يې ورکړل د عبرت درسونه
 چي سره روسان يې له هيواده په فرار مجبور کړل
 سر ورکوي خو اشغال گرو ته لاس نه ورکوي
 هيواد پالي خو د اسلام په لارښوونه باندي
 سور استعمار يې په گونډو کړ اوس د تور نوبت دی
 نه يې تیمور نه يې بابر نه يې نادر منلی
 لاسونه پورته کړئ الله ته چي وطن روښان سي
 د عمري غيرت څرگندې نمونې شته دلته
 د ملالی غوندي سرتيري دې خای کي وې

دهمتناکو جنگياليو او غازيانو کور دی
 د داسي پاکو حق پالونکو مؤمينانو کور دی
 د ميرويس خان بابا هوتک غوندي ناميانو کور دی
 د داسي سترو شازلميانو اتلانو کور دی
 د اکبرخان او ايوب خان غوندي غازيانو کور دی
 د مجاهدو مبارزو جان بازانو کور دی
 د سرښندنکو واقعي مسلمانانو کور دی
 باطل پالونکو ته اجل د حق خواهانو کور دی
 تاريخ ثابته کړه چه دا د فاتحانو کور دی
 د ظالمانو مخالف مبارزانو کور دی
 ځکه چي دا د سترو سترو انسانانو کور دی
 د حيدري غيرت لرونکو سربازانو کور دی
 چه خاينان يې کړل رسوا دصادقانو کور دی

ایمانی ژوند

که پر جسم باندي د نفس حکومت وي نو دا حیواني ژوند دی. که پر جسم باید د عقل حکومت وي نو دا انساني ژوند دی. خو که پر جسم باندي د قرآن حکومت وي نو دا ایاني ژوند دی.

بې عمله قسم

که مخالفت او عداوت د فیصلې له پاره قرآن ته راجع کوې، نو فیصله پر هغه باندي له لاس ایښوولو څخه نه بلکي عملاً منلو څخه وکړه!

نصیب الله زاهد

ښوونه او زوزنه پوهنځي

لنډغر وزگړی

د کلیوالو هیلي را ژوندی سوې، د لنډغرو وزگړو څخه د خلاصون ورځي یې په سترگو لیدلې، د شپانه حمایت یې پیل کړ، چي شپانه به غږ کړ د کلیوالو ځوانانو خاص گروپ به یو لنډغر وزگړی را چپه کړ. لنډغر وزگړي هم دومره کمزوري نه وه، څه نا څه خرو او غویو یې هم ننگه کوله او په کلي کي به ورسره په ځغاسته وه، درز غوبل به جوړ وو دوږي به په پسې وې، غوايي او خره به د وزگړو پر سر درېدل، د دوی پر سر یې جنگونه کول او ښکرونه یې غورځول.

شپون لگیا وو د کلیوالو د هوسا او ارام ژوندانه هیلي یې رسمولې او رښتیا کولې.

لنډغر وزگړي په منډه وه، د ارام ځای یې نه وو، نیم وه، نیم نه وه، نیم یې بیا گودان، شلیان او مونثیان سول. کللیوال خوشاله وه، شپانه ته یې د زرکلن ژوند لاسونه لپه کړي وه او د لنډغرو حیوانانو څخه د خلاصون دعاوي یې کولې.

له ځان سره ظلم

آیا له وخته مخکي بوډا کېدل هم سخت کار دی؟
بس کوچنی غم درته غټ کړه، تر هغه هگی لاندې کړه،
بچیان ځني تولید کړه او ځان ښه ورسره بوخت کړه، دا یې تر
وخت دمخه زوروالی! استغفرالله.

یوه رمه وه، د اوزگړو ځانگړې رمه، شپون ښه ساتله د نورو حیوانانو، مړانو او آسانو حقونه به یې په خوړل. په کلي کي به ایله وه، باغونو ته به اوښته او د خلکو شنو فصلونو ته د اوښتلو پري کات یې درلود. کلیوال زیات ور څخه په تکلیف وه، په ستر خوانونو به ور گډېده او د کورونو گلان به یې ور خوړل. خلکو به هره ورځ شپانه ته شکایت کاوه، چي دا وزگړي دي حصار کړه پر موږ یې ژوند حرام کړی دی.

شپانه به بهانې کولې، چي دا خو اوس زما تر وس تېر دي دا غسي اموخته سوي دي، چاغ سوي دي، زما وس نه په رسېږي، چي یو وترم د ټولو نارې سي، یا تناب پرې کړي. دا چي د شپانه د کار اخيري شپې ورځي وې، د خلکو پر خبرو یې چندان غوږ نه گراوه.

خلکو ته یې وویل: زما خو هسي هم اخيري شپې او شپې دي در څخه ځم بل شپون، چي رالی تاسي همکاري ورسره وکړئ، چي د دې بدماشو او لنډغرو وزگړو رمه ختمه کړي او تاسي ځني خلاص کړي. وخت تېرېده هغه لنډغر پلوی شپون ولاړی، بل نوی شپون راغلی، په دې اړخ کي خاص د خلکو په خونښه وو. څه موده چي ووته دوه چاغ وزگړي یې چپه کړه، چاره یې پر سر ور تېره کړه، د دوی له وهمه دوه درې نور په وزو گډ سوه ویل: موږ مونثان یو.

شراف الدين جمال زاده

د اقتصاد پوهنځي

د لاجورد ټرانزيتي لاري اقتصادي ارزښت

Lapis Lazuli & its economic importance

ځکه افغانستان په وچه کې راگير هيواد دی، بهر ته لاره نه لري نو تل د داسې ټرانزيتو لاره په هڅه کې وي چې په ارزانه قيمت، لنډ وخت او ښه کيفيت تر بهرنيو مارکيتونو خپل توکي ورسوي. ځکه افغانستان په تېرو اووه لس کلنو کې د کراچي په بندر پورې تړلې هيواد وو، کله چې به زموږ تجارانو د دې لاري اموال افغانستان ته راوړل ډېر کله به دغه لاري په سياسي حالت پورې تړلي وې، چې په پايله کې به يې زموږ ملي اقتصاد او تجارانو ته په ميليونونو زيانونه اوښتل.

لاجورد د افغانستان د اقتصادي پېشرفت او تجارانو لپاره تر ټولو ښه خبر دی، ځکه د دغې ټرانزيتي لاري له طريقه به افغاني توليدات تر منځنۍ آسيا، ترکيې، اروپايي مارکيتونو او نړيوالو بازارونو ته لاره پيدا کوي. لکه څرنگه چې دغه ټرانزيتي لاره د پنځو غړو هيوادونو لکه افغانستان، ترکمنستان، گورجستان، ازربايجان او ترکيې هيوادونو په گډو هڅو سره په (۲۰۱۷م) کال کې امضاء او په (۲۰۱۸م) کال کې عملاً افتتاح سو چې، دا د ټولو افغانانو لپاره يو ښه خبر وو.

دولت جدي ملاتړ او تشويق ته اړتيا لري، تر څو هم هيواد په داخل كې د توليد كولو لپاره آسانتياوي برابرې كړي او هم د افغاني توليداتو لپاره نړيوال ماركتونه پيدا كړي.

پايله: لاجورد د افغانستان د صادراتو لپاره غوره بديل دى د نورو بندرونو او ترانزيتي لارو په پرتله، كه په هيواد كې خصوصي او دولتي سكتور په گډه د خپلو توليداتو د ډېرښت او معياري كېدو لپاره هڅي وكړي تر څو مو صادرات زيات او واردات مو كم سي چې ورسره سم به مو په ملي بوديجه كې كسر له منځه ولاړسي، داخلي توليدات به مو ډېرښت وكړي، اقتصادي نوساناتو كنټرول او اقتصادي وده به په هيواد كې مخته ولاړه سي.

افغانستان د تاريخ په اوږد كې خپل ستراتيژيكي او جغرافيوي موقعيت ثابت ساتلي دي، كه لږ دې لاري ته په ژور نظر وگورو دا خپله د آبرېښم د لارې يو ډول بيا رغول دي. آبرېښم د افغانستان د ستراتيژيكي موقعيت لپاره خورا اړين بلل كېږي. دا چې لاجورد د دې لاري نوم ايښودل سوي دى، علت يې دا دى چې څه باندې دوه زره كاله وړاندي د دې لاري څخه د بدخشان لاجورد تر اروپا پورې لېږدول كېدل.

بل كه موږ د لاري واټن، مصارف او نوري ترانزيتي ستونزي په نظر كې ونيسو، تر كراچي بندر په يوه كانټينر توكو كې (۱۵۰۰) ډالر ارزانه تمامېږي، نو دا د صنعت كارانو او تجارانو لپاره تر ټولو ښه خبر دى ځكه هلته رسیده اجناس په ارزانه قيمت او ښه كيفيت سره رسېږي.

ددي لاري تر ټولو لويه ستونزه د هيواد په داخل كې ليدل كېږي، هغه دا چې موږ دومره توليدات نه لرو چې په دوامداره توگه يې د دې لاري له طريقه ولېږو، ولي چې موږ خپله يو متكي او مصرفي هيواد يو، خو بيا هم يو شمېر زرعتي محصولات، وچي او تازه ميوي د هيواد څخه آسيایي او اروپايي بازارونو ته لېږدول كېږي. په دې برخه كې يوازي مشكل دا دى چې موږ خپل توليدات د اروپا په كچه معياري كړو. د پروسيس څخه شروع بيا تر بسته بندۍ (Packing) پورې ټوله د اروپايي ماركتونو د غوښتنې مطابق جوړ كړو، چې په دې برخه كې زموږ ملي تجاران او صنعت كاران د

پاک او ناپاک خلک

امام اوزاعي رحمه الله وايي:

يو سړي ته مي وويل چې يو كور مي په كار دى، خو د داسي گاونډيانو تر څنگ چې حسد، غيبت او بغض نه كوي.

وايي: هغه كس سيده هديرې ته بوتلم، چې داسي خلک يوازي همدلته اوسېږي.

ښه! نو نن به همساگان څنگه وي؟

بصير احمد صديقي

اقتصاد پوهنځي

خپلي هيلي مه وژنئ!

راسه! د هغو اشخاصو له هيلو دي لږ خبر كړم چي هيجاً هم د رښتيا كېدو باور نه باندي كاوه خو د خپلي داخلي لېوالتيا او پر ځان باور په زور ورته ورسېدل، وروسته هر چا ورته د بريا چكچكي كولې او منلي اشخاص سول.

رسول الله ﷺ د خدای ﷻ بيغمبر وو، د خدای ﷻ كلام يې خپل قوم ته راوړ، دوی ته يې د امن او سپيڅلتوب تلقين وکړ، د ايمان د راوړلو په صورت کي يې پر نړۍ د راج زيری ورکړ خو قوم يې بې شماره ډېر ظلمونه باندي وکړل، دده ياران او سپيڅلي اصحاب يې ورته شهيدان کړل. دی يې د کاهن او جادوگر په القابو ونازاوه او د خپل مسکن څخه يې جدا کړ، خو ده صبر او مقاومت وکړ. خپل منزل ته يې دوام ورکړ؛ هيڅکله تسليم نه سو، نن ورځ يو نيم

هر انسان هيله لري چي پرمختگ وکړي، لوړ مقام، دولت، عزت او شهرت تر لاسه کړي. په ټولنه کي منلی او غوره کرکټر ولوبوي، خو وروسته له څه وخته دوی خپلي دغه هيلي پرېږدي، دوی ته هر څه مشکل او ناممکن ښکاري، دوی خپل داخلي ځواک نه وي پيژندلی، دوی په دې نه پوهيږي چي همدا انسان و؛ چي د ټولي نړۍ ليدلوري ته يې بدلون ورکړ، هو! همدا انسان چي رب العالمين ذات اشرف المخلوقات پيدا کړ. همدا تاته يې ای انسانه! د نړۍ د رهبرۍ کولو ځواک او قدرت درکړ او خپل خليفه او سردار يې په کایناتو کي غوره کړې.

په نړۍ کي هر څه تر لاسه کول اسانه دي، خو مقاومت او لږ څه هڅه غواړی، ايا اوس هم ناهیلی يې.

دوکتورا ونازول سو، پر سټیج ولاړ وو، تر سترگو یې اوبنکي رواني وې، ویل یې: پلاره! ما نه ویل زه به یوه ورځ هتمن فارغه کېږم.

همداسي په زرگونه څیرې دي چې د خلگو د خبرو پروا یې ونه کړل او یوازي خپل هدف یې تقیب کړل، نن په نړۍ کې منلي اشخاص دي، خو په یاد ولری چې زرگونه داسي څیرې هم شته چې خپلي هیلې یې د نورو تر خبرو او پر دوی د ناکامۍ د ټاپې وهلو له وجي له لاسه ورکړي او نن یې نوم او نوبان هم نه سته.

ځوانانو! هیڅکله مه تسلیمیرئ، د کونښن نه کولو پرته بل هیڅ ماتي نه سته، ماتي له دننه پیلیري. دا زموږ داخلي او ذاتي کمزورتیا ده چې د هدف نه لرلو په وخت مو له هر څه لیري ساتي، هر څومره چې ډېره هڅه وکړئ هغومره ځواکمن کېږئ او څومره چې ځواکمن یاست هومره ډېر کولای سئ چې ډېر مقاومت وکړئ او خپلو هیلو ته ورسیرئ.

اعتماد یعنی څه؟

په یوویستمه پېړۍ کې پر اعتماد هم اعتماد ختم سوی دی.

وگورئ! اعتماد یا باور هغه کلمه ده چې په لوستلو یې ثابته تېریري، په فکر کولو یې دقیقه تېریري، په پوهېدلو یې ورځ تېریري، په عملي کولو یې کال تېریري، خو په ثابتولو یې ټوله ژوند تېریري.

اوف، اې اعتباره! نور درباندي یې اعتباره یم!

مليارد انسانان د ده لاره تعقیبوي، که ته وایې دده سره خو د خدای جل جلاله نصرت وو. راسه له نورو دي خبر کړم.

توماس اډیسن د ذهني اړخه کمزوری انسان وو، حتی د ښوونځي څخه هم وشړل سو، خو دده هیلې لویې وې، د ده سره داسي هيله پیدا سوه، چې باید ټوله نړۍ روښانه کړي، دا په داسي حال کې چې د برق د موجودیت چا تصور هم نه سو کولای، تر زر ځله ډېر د ماتي سره مخ سو خو خپل کار ته یې دوام ورکړ او بریالی سو، هغه کسان چی خوبونه په عمل بدلوي هیڅکله نه دریري.

مارکوني دا ارمان درلود چې د هوا د څپو له لاري د لیرد وړ یو غریز سیستم رامنځته کړي، نن ورځ یې راډیو او بېسیم مخابراتي سیستمونه ژوندۍ بیلگي دي. جاک ما غوښتل د نړۍ تر ټولو غټ د صادراتو او وارداتو انلاین شرکت رامنځته کړي، خلگو دده نظریه بایزه او پوچه وگڼل، تر سل ځله ډیر د ماتي سره مخ سو خو ده پر خپل ځان او خپل راتلونکي باور درلود او بریالی هم سو، وروسته له شل کاله هر چا دی یو بختور انسان گڼی، علي بابا شرکت یې ژوندۍ بیلگه ده.

څوک چې خپلي راتلونکي ته هيله مند او باوري وي، راتلونکی به یې هم روښانه او شکر گذاره وي. بیل گیت پر هڅه باور درلود، خپلو هیلو ته د رسېدو لپاره یې هارورډ پوهنتون پرېښود، د پلار په شمول ټولو کم عقل وگڼی، خو ده خپل هدف او هیلې تعقیب کړې او ورته ورسېد، دده فکر په ټوله نړۍ کې نوبت او بدلون راوست. نن ورځ داسي دفتر نه سته چې کمپوټر دي نه وي پکښې او په هغه کې دي وینډوز نه وي، وکي د مایکروسافټ کمپنۍ رامنځته کوونکی بنیم، کله چی بریا ته ورسېد د هارورډ پوهنتون له لوري په افتخاري

نورمحمد فرحت

حقوق او سياسي علومو پوهنځی

زموږ د ټولني تر ټولو اساسي ستونزه څه ده؟

په مقابل کي نېک اقدام ترسره کول، په ټولنه کي د خلکو تر منځ نژدېوالی، مینه او اعتدال رامنځته کوي او يوه ارامه او خوشحاله فضا منځته راوړي. د انسان د پرمختگ او اعتبار د پخوالي يو لامل هم مثبت غبرگون ترسره کول دي. همدارنگه منفي غبرگون د نورو په مقابل کي ترسره کول منفي عواقب لري. پر ټولنه او اشخاصو باندي منفي تاثير شيندي او يو انارشي سيستم رامنځته کوي. د تاوتريخوالي کچه لوړيږي، د انسان پر دماغي او جسمي قوت باندي تاثير کوي، د خلکو تر منځ اعتبار او مینه له منځه ځي، او د پس پاته کېدو لوی لامل گرځي.

که ووايم چي بدبختانه زموږ په ټولنه کي اساسي ستونزي ډيري سته خو، يو له هغوی څخه يې د غبرگون اصول دي، چي موږ نه دي پيژندلي او نه مو مراعات کړي دي، بېخي مو له نظره غورځولي دي. دلته غواړم چي د غبرگون اصول در وپېژنم او د هغوی تاثيرات بيان کړم. عموماً غبرگون پر دوه ډوله دي: مثبت غبرگون او منفي غبرگون.

مثبت غبرگون په ټولنه او اشخاصو کېنې مثبت بدلون رامنځته کوي. موږ بايد تل هڅه وکړو چي د يو بل پر وړاندې مثبت برخورد ترسره کړو. مثبت فکر کول او د نورو

زموږ تر ټولو لويه ستونزه داده چې ستونزه مو په مخ کي پرته وي، وينو يې، ترسره کوو يې خو له منځه يې وړلاي نه سو. نو راځئ چې دا منفي غبرگون په مثبت واړوو او همدا مو مسوليت دئ.

دغي برخي ته بايد جدي پاملرنه وسي، ځکه زموږ په ټولنه کي بدبختانه تر مثبت غبرگون منفي زيات مروج ده، تر ښې خبري کول ښه سلوک چلول منفي اړخ يې زيات ده. هڅه بايد وکړو او لاس په کار سو، چې دا ستونزه په ټولنه کي حل کړو. د دې بدبختي څخه کورنۍ او ټولنه خلاصه کړو او يوه سالمه فضا رامنځته کړو. اول يې بايد له ځانه پيل کړو او بيا په کورنۍ کي، همداسي د اوسېدلو په محيط کي، په ښار کي او په ټولنيزو رسنيو کي ورباندې کار وکړو او عملي يې کړو، تر څو دغه غلط او تاواني کلتور په ښه او مثبت کلتور بدل سي، نو د ټولني ډيري ستونزي او خنډونو به مو له منځه لاړ سي.

د حکمت پړاو

د سقراط شاگرد ورڅخه وپوښتل چې زما حکمت او پوهه څه وخت اکمال (بشپړتيا) ته رسېږي؟ ورته ويې ويل چې کله د نورو له خوا په خپله ستاينه خوښ نه سي او په ترينه يې غمجن نه سي. شاگرد وپوښتل چې دغه حالت ته به نو کله ورسېږم؟ استاد يې وويل: هر کله چې څلور شيان حاصل کړې، يعني دوه غوږونه چې حکمت واوري (د پوهانو نصيحت واوري)، او دوه غوږونه چې کاڼه وي (د جاهلانو بېهوده خبري وانه وري).

يو مثال يې وایم کله چې يو کس ښه کار ترسره کړي يا هغه کار ترې خراب سي نو هغه بايد تشويق کړل سي، نو اړينه دا ده چې په هر ځای کي د هر چا په مقابل کي هغه که موټروان وي، چوکيدار وي، بزگر وي، دوکاندار وي او که په کاري دفتر کي د دفتر دغرو سره وي او که يې له رئيس سره وي، بايد پر وړاندې يې مثبت غبرگون ترسره کړو، تر څو يو د بل په زړونو کي د ميني او ورورولۍ احساس پيدا سي او د يو بل په وړاندې مثبت ذهنيت رامنځته سي، په زياته توگه په کورنۍ کي بايد د ښځو او ماشومانو پر وړاندې له منفي غبرگون څخه په کلکه ډډه وسي، دا زموږ په ټولنه کي تر ټولو لويه ستونزه ده چې پاملرنه نه ورته کيږي. هر وخت مو ماشومان او ښځې تهديد کيږي، تر فشار لاندې راوستل کيږي، غوښتني يې نه منل کيږي، اخېر نو په ذهني او قلبي ناروغيو مبتلا سي، دا ټول د منفي عکس العمل تاثيرات دي.

ماشومان وهل کيږي رټل کيږي، له ټولنيزو روابطو او تشويق څخه ليري ساتل کيږي، خاصه پاملرنه يې روغتيا او زده کړو ته نه کيږي.

هغه چې بيا لوی سي له يو عالم مشکلاتو سره لاس او گړپوان وي، خپل سرنوشت نه سي ټاکلای، کم جرثمه وي، د زړه خبره په خوله نه سي کولای، د پرمختگ لاري چاري نه ورمعلوميږي. اخير نو سل سرونه خيسته کړي بيا نو يو نه سي خريلاي. دا ټول د منفي اغېز لاندې راغلي وي او يو ډول وېره او تشويش يې په زړه ننوتلی وي او دا د انسان تر ټولو لويه نيمگړتيا ده چې د هر شي په مقابل کي خنډ گرځېدلی وي.

عبدالرشید راشد، اقتصاد پوهنځی

د منفي فکر زیانونه

منفي فکر لرونکي يا بدبين کسان معمولاً مثبتوکارونو ته په منفي سترگه گوري او د منفي نتايجو تمه ترې لري، چي دا کسان معمولاً ناکام کسان دي او له ژوند څخه ناهيلي دي او ورڅخه کرکه کوي. که چيري يو گيلاس نيم له اوبو څخه ډک وي نو مثبت فکر لرونکي کسان داسي فکر کوي چي دا گيلاس نيم له اوبو څخه ډک دی، خو منفي فکر لرونکي کسان بيا داسي فکر کوي چي نيم گيلاس تش دی. منفي فکرونه او حسد موږ يوشان سوځوي.

کله چې يوڅوک زموږ په اړه منفي خبره وکړي نو دا موږ ته هېڅ زیان نه سي رسولای خو په دې اړه زیات سوچ کول موږ ته زیان رسولای سي، نو بايد په دې اړه سوچ ونه کړو.

منفي فکرونه چي موږ يې په خپل سر کې ساتو، د شمعي دپلټې په شان مو له دننه څخه سوځوي، کله چي په خپل زړه کي ويري او ناهيليو ته ځای ورکړو په بنکاره زموږ جسمي توانايي او پياوړتيا له منځه ځي. د ځينو کسانو په اړه موږ ته منفي خبري کېږي، خو کله چي له نژدې ورسره ملگري سو نو ډېر ښه کسان وي، حال دا چي موږ ته غلط فهم راکړل سوی وي.

هغه څه چي انسان له نابودۍ او ماتي سره مخ کوي، هغه يې خپل منفي فکرونه دي، چي په خپل زړه، ځان، روح او مغز کي يې ځای ورکړی وي، که نه نو بهرني عوامل زموږ په وجود باندې د اغېزې کوم خاص قدرت نه لري.

وايي يوه ورځ شمعي له اورلگيت څخه پوښتنه وکړه: له تاڅخه وېره لرم، ته زما وژونکی يې، ته هغه يې چي زما ژوند ته اور اچوې او زما د نابودۍ لامل گرځېدلی يې او نور... همداسې يې دوام ورکړ، اورلگيت په خندا سسو، ورته يې وويل: له ماڅخه مه وېرېږه، زه تا له منځه نه وړم، زما اور يوازي تا لږ سوځوي، ته په اصل کي بايد له هغه پلټې (تار) څخه وډار سي چي ستا په منځ کي تېره سوې ده او تر آخره دي سوځوي، که هغه نه وای زما اور ته هيڅکله هم نه سوځولې او له منځه يې نه وړلې.

که د شمعي په منځ کي هغه تار نه وای نو بيا شمعه تر پايه نه سوځېدله، نو داسي ويلای سو چي دا منفي فکرونه دي چي موږ سوځوي يعني موږ ځان خپله خرابوو.

- ۳. صميمي وي.
- ۴. د درناوي او مندويي حس لري.
- ۵. د هېرولو چل ورځي.
- ۶. د نورو برياوو ته ارزښت ورکوي.
- ۷. د نورو کسانو پرمختگ غواړي.
- ۸. خپلي نيمگړتياوي مني.
- ۹. هره ورځ مطالعه کوي.
- ۱۰. يادابښتونه ساتي.
- ۱۱. د(څه وکړم؟) لږ ساتي.
- ۱۲. د نظريو په اړه خبري کوي.
- ۱۳. مالومات شريکوي.
- ۱۴. خوښي څرگندوي.
- ۱۵. موخي ټاكي او د ترلاسه کولو لپاره يې پلان جوړوي.
- ۱۶. توپيرونو ته غېږ خلاصوي.
- ۱۷. دوامداره زده کړه کوي.
- ۱۸. د بدلون لپاره ليرليد لري.
- ۱۹. هيلي ژوندۍ ساتي.
- ۲۰. هوډ او حوصله لري.

مور او تاسو زياتره هغه کسان خوښوو چي د مثبت فکر خاوندان وي ځکه د منفي فکر خاوندان مور ته د خوښۍ پر ځای خپگان راکوي او د دوی له خولې څخه هيڅکله خوشحاله کوونکې خبره نه وځي. په پای کي به دا ووايم چي د منفي فکر له خاوند څخه د مثبتو کړنو هيله مه لره.

بې ارزښته افتخار

تر ټولو ناوړه افتخار هغه وي، چي يو څوک په داسي شي افتخار وکړي چي ده يې په رامنځته کولو کي هيڅ ډول رول نه وي ادا کړی، لکه: رنگ، قد، قوم، ژبه، ميراثي شتمني اونور. نوکه ميره يې په هغوشيانو فخر وکړه چي تاخپله گټلي وي لکه: تقوا، علم، مهرباني، صداقت او داسي نور.

عتيق الله نوري

حقوق او سياسي علومو پوهنځی

د برياليو کسانو

شل ځانگړني

- ۱. درواغ نه وايي.
- ۲. غرور نه لري.

زين الله زبور

حشره خوړونکي نباتات

هغه نباتات چې د حیواناتو په څېر تغذیه کوي د ځینو نباتاتو په پانو کې داسې بدلونونه رامنځته سوي دي چې په څرگند ډول د پانې شکل نه لري، په دوی کې ځینې ساقې په پیچکونو بدلې سوي دي او کوچنیو پانو یې هم تغیر کړی دی، د دې نباتاتو په ځینو ډولونو کې ټوله پاڼه په اغزیو بدلېږي او یا هم په اغزیو کې د پانې محور په اغزی بدلېږي، یا د ځینو نباتاتو پانو داسې تغیر کړی دی چې د کوچنیو حیواناتو (حشراتو) ښکار یا نیولو وړتیا پیدا کوي چې هغه د غذایی موادو په توګه جذب او هضموي، دهغه نباتات د حشره خوړونکو نباتاتو Insectivorous plants په نوم یادېږي. حشره خوړونکي نباتات سره له دې چې ټول اتوتروپ (Autotroph) یعنې کلورو فیل لري، ځانته غذا په خپله جوړوي مګر بیا هم د ډیرو ایونونو د لاسته راوړلو لپاره د کوچنیو حیواناتو او حشراتو د نیولو لپاره ځانګړي جوړښتونه لري، چې کوچني موجودات نیسي او هغه هضموي. د تجزیه سوي محصولاتو څخه یې د نایتروجن د منبع په توګه استفاده کوي، په همدې توګه دغه نباتات کولای سي په هغو ځمکو کې چې خاوره او اوبه یې د تغذیوي موادو له نظره نیستمه وي وده وکړي. دغه نباتات د لاسته راغلي ښکار د تجزیې لپاره (Protease) او (Hydrolase) هضمي انزایمونه افرازوي. حشره یا غوښه خوړونکی نباتات د خپل ژوند د پایښت، د غذا را نیولو او هضمولو لپاره ځینو جوړښتونو ته انکشاف ورکړی دی، لکه: د پانو بدلون او د تغیر سوو پانو پر مخ د هضمي غدواتو لرل دي، چې په دغه برخه کې له درې ډوله نباتاتو څخه یادونه کوو. لکه: لسیرینس لومي، چاپنک لومي، او ترل لومي دي. په غوښه خوړونکو نباتاتو کې ډیرې برخې د سرینوولو خاصیت لري چې د دې سرینسناک جوړښت په واسطه نباتات نیسي، لکه: د (Drosera) نبات. د نوموړي نبات پانې وینسته ډوله جوړښتونه (Tentacle) لري چې په خپلو سرونو کې د غدو په لرلو سره د عسل بوی ورکوونکي روڼه ځلیدونکي مواد افرازوي، نوموړی نبات د بوی او ځلیدلو په واسطه ځانته حیوان جلبوي چې په نتیجه کې رڅنگ وینستان کیمو تروپیزم (Chemo Tropism) له مخې د ښکار په لور کېږي او په پای کې ټول حیوان پټوي له (Chitin) پرته یې هضموي.

زيور حياتي

درنو هيوادوالو!

تر هر څه وړاندي درته سلام، درنښت او ادب وړاندي کوم. خوښ يم، چي د هيواد نوی نسل مو تر ډېره خپله علمي قوه پر علمي چاپي او د نوي فکر پر روزلو د يوه متحد افغانستان لپاره مصرفوي. زما د يو ځوان په توگه له ټولو هيوادوالو څخه هيله ده، چي د خپل ښار، چاپيريال او مېشت محيط د پاکوالي په برخه کي خپله ټوله توجه وکړي او يو صفا ښار د يوه ژوندي ملت د هويت څرگندونه کوي. ددې ترڅنگ مي هيله ده، چي د ماليې په ورکولو سره د خپلو حکومتي بنسټونو ملا وتړئ او پر وخت خپله ماليه تحويل کړئ، تر څو د ښار په سمسورتيا کې موږ د ښاروالۍ په استازيتوب ستاسو سره رغنده رول ولوبوو.

زه د زابلي محصلينو د ټولني او په فرهنگي برخه کي د ټولو ځوانانو د ستريو قدرداني کوم او هيله مند يم، چي موږ به د ځوانانو په برخه کي د تخمين سوي بوديجې زياتره مصرف د همدې ځوانو د علمي بنسټونو پر تقويې تمرکز وکړو.

په خورا درنښت

زيور حياتي

د قلات ښاروال

حاجي احمدالله ډاکټر

درنو او پتمنو هيوادوالو!

ددې وطن ټولو ناخوالو ته د قلم په ژبه انعکاس ورکړي او وطن مو له دې بدبختۍ وساتي. پر حکومتي نهادونو مي ږغ دئ، چي د ترانسپورتي برخي اړوند دي خپله ټوله توجه د سړکونو رغولو او هم د يوه حساس کمپيوټري ترانسپورتي سيستم په ايجادولو کي د هيوادوالو لپاره اسانتياوې ډيري کړي.

د منني په پار

حاجي احمدالله ډاکټر

د احمدشاه ابدالي شرکت با صلاحيت نماينده

افغانستان د خپل يوه ډېر عميق او سياسي چاپيريال څخه د وخت په ژبه تېریدونکي حالت کي دئ او تر بل هر وخت په دې حساس پړاو کي د ځوانانو رول رغنده دئ، تر څو د علمي برخي په مټ د عامه اذهانو روښانولو او د يوه سرلوړي افغانستان د بنسټ ايښودلو په برخه کې کار وکړي. زه ډاډه يم، چي دا چاره به يوازې د ځوانانو په زده کړو او د همدې متخصصو ځوانانو په مټ ترسره سي، زما هيله همدا ده، چي ددې وطن پياوړتيا او پرمختگ يوازي په زده کړه او علمي سکتور په ودي پوري اړه لري.

په وروستيو کي د زابلي محصلينو ټولني د فرهنگي ډلي له سټريو، نوبنتونو او زحمتونو څخه مننه کوم، چي د خپل هيواد په سمسورتيا کي رغنده رول لوبوي، د يوه سوداگر په توگه مي هيله ده، چي

بشیر احمد نظري

په کندهار ولایت کې د زابلې محصلینو د ټولني د مشر پیغام

داتوم او کهکشان دخالق په سپېڅلي نامه

الحمدالله نن زموږ ځوانان خپل دغه رسالت ته متوجه سوي دي او د هيواد په داخل او خارج کي لگيا دي. د ټولني د اوسنيو غوښتنو مطابق ځان جوړوي او انشاء الله چي ټولنه او افغانستان به جوړوي.

زه د زابلې محصلينو د مشر په حيث او د زابلې محصلينو ټولنه وياړ کوو چي يو ځل بيا يعني

دايو منل سوی حقيقت دئ چي هره ټولنه يا ټولنيز گروپ که غواړي چي ځان له نورو سره سيال کړي او د نورو رنگه بڼه ژوند ولري نو بايد نوی نسل يې په اوسنيو عصري علومو ځان سمبال کړي ، ځان او ټولنه د نورو له هر ډول سياسي، اقتصادي او فرهنگي احتياج او تاثيراتو څخه خلاص کړي .

او غلامی څخه خلاصوي او د خپلواکۍ تېره توره په لاس کي ورکوي.

په پای کي د سلطان ملخي توخي رح دمهلنی، خپروني د دوهمي گڼي د چاپ له امله لمړۍ فرهنگي کميټې، د محصلينو ټولني او بيا د زابل ټول علم خوښوونکي خو په قصدي توگه له علم څخه محروم سوي ولس ته مبارکي وایم. او دا گڼه د هیواد د نامتو بچي، سترسالار او د زابل ویاړ سیدال خان ناصر روح ته ډالی کوم.

په درنښت

بشیراحمد نظري

په کندهار ولایت کي د زابلي محصلينو د ټولني مشر

فاسد چارواکي

غله موټر ودراره او ورته وپې ويل چي "خپلي پیسې" راوباسه.

سپرلي ورته وويل چي ته ما نه پېژنې، زه څوک یم؟

غله د نفي په اشاره سره خپل سر وښوراه.

سپرلي ورته وويل چي زه فلانی يعني د ماليې پخوانی وزير

یم.

غله بېله ځنډه ورته وويل چي اوس نو واللله که ولاړ سې

"زما پیسې" راوباسه!

په (۱۳۹۸ش) کال کي لسگونه زابلي محصلين د کندهار په ولایت کي له دولتي او خصوصي پوهنتونو څخه فارغیږي او د خپلي ټولني خدمت ته به اوږه ورکوي، پر زابلي مشرانو او ولایتي ادارې باندي غږ کوو چي د دوی له هنر او ځوانی انرژۍ څخه د دې په قصدي توگه محروم سوي ولایت په رغوونه او پرمختگ کي استفاده وکړي او خپلي ادارې ورباندي بنایسته کړي او له خپل مسلک سره سم ورته د خدمت کولو زمينه برابره کړي.

د دې تر څنگ پر فارغو سوو ځوانو کدرونو باندي غږ کوو چي د خپلي عقیدې او له هیواد سره د مینې پر اساس دي د خپل محروم او بي وزله ولس خدمت وکړي ترڅو چي راتلونکی مو روښانه سي.

د دې تر څنگ پر ولایتي ادارې، مشرانو، علماء کرامو، ځوانانو او هر مور و پلار باندي غږ کوو چي که غواړي نور له دې تیارو ووزو او یو روښانه راتلونکی ولرو نو تر هرڅه لمړی باید د خپلو کوچنیانو حق ادا کړو چي، د هغوی حق سالمه روزنه ده، ځکه دا تعلیم دی چي ولسونه له اسارت

احسان الله بارز (محمدي)

چاپيريال کي ټولنيز ژوند !

هغو څخه يو لوی جوړښت سالم عقل درلودونکي د انسان اقتدار ښايست نمونه او پيدايښت دی ځکه د انسان طرحه، جوړښت او اقتدار د ستر رب، پيدا کوونکي، جوړونکي او له منځه نه تلونکي ذات په قبض کي دي او همدا ستر ذات دی چي د ژوندی موجوداتو له پيدايښت له مخه د هغه ژوند ليک برخليک ټاکلي دی بغير د عاطفي انساني دعاوو هيڅکله په ژوندی او غير ژوندی موجوداتو کي څوک مداخله نه سي کولای، همدا انسان دی چي لومړی ځان او وروسته نور افراډي افکار ذهنونه سالم چوپړ ته رابولي، همدا انساني تدارکات د ژوند لوړې ژورې ستړياوې دي چي د نړۍ نظم،

پاک چاپيريال او پاکه فضا د لوړ ښايست او رحمت فضليت په مانا ده. د انسانانو په ژوند کي مهم رول لري او انساني بقاء د ناروغيو او برباديو څخه ژغوري. الله جل جلاله انسان ځکه په ځمکه کي خلق کړي دي چي مځکه آباءه کړي او هلته استوگن اوسئ تر څو د ژوند پراونه، مسؤليتونه او مکلفيتونه په ښه تدريجي مثبت اړخ ترسره کړي.

د انسان جوړښت د کوم ماشين آلاتو وساتلو پوري مربوط نه دی، د کایناتو ستر څښتن تعالی تر مور او پلار مهربان ذات دی چي، ټول ژوندي او غير ژوندي موجودات يې پر ځمکه باندي قادر کړي دي، ځکه چي د يوه واحد او احد رب جل جلاله عبادات، اذکار او واحدانيات يې بيان کړي او د

راتگ له کومه ځايه، کوم ځای ته او له کومه وخته دوام لري.

لکه الله ﷻ چې په دې اړه داسې فرمايلي دي:
هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا
ژباړه: الله ﷻ هماغه ذات دی چې تاسي يې د
مخکي څخه پيدا کړي ياست او دلته يې تاسي
ميشته کړي ياست.

نو په دې مانا نه چې د خپل حضور او رب
سرغړونه وکړو. د کوم هدف او موخي لپاره چې د
ځمکي دنيا ته راليردول سوي يو، هغه بايد ترسره
کړو چې تر څو هم خپل پالونکی روزونکی رب
خوشحاله کړو او هم په همدا نړۍ کې سوکاله،
ارامه، باسرنوښته او باثباته ژوند ولرو.

ښه چاپيريال هغه دی چې د يوه هيواد ملي او
اقتصادي گټې عايد په خپل موجوديت کې وساتي
او خپل هيواد د پرمختگ په لور وغځوي نو بايد
چې په خپل روزانه ژوند کې خپل چاپيريال، خپله
ټولنه په نظر کې ونيسو او چاته اجازه ور نه کړو
چې زموږ محيط او زموږ ټولنه د ککړتياوو څخه
ډکه کړي، زموږ حق دی چې په مقابل کې د تباه
کوونکو ککړتياوو مخنيوی وکړو ځکه هره ټولنه دا

اصول، قواعد او مقررات ورباندې تنظيم منظم
دي.

چاپيريال ساتنه د ژوندي موجوداتو سره مطبوطه
اړيکه لري، ځکه د پوهانو، علماوو او با تجربه
اشخاصو څخه نقل سوي چې سالم انسان د سالم
چاپيريال څخه رامنځته کېږي او هغه يوه سالمه ټولنه
رامنځته کوي او په سالمه ټولنه کې راتلونکي نوی
سالم نسل روزل کېږي.

څرنگه چې په افغانستان کې د څو لسيزو
راهيسي د جگړو له امله بربادې، نا ارامې او
وحشت خپور دی او زموږ طبيعي ځنگلونه، سيندونه
او شنې دښتې د ويجاړېدو سره مخ سوي او د بيا
رغېدو هڅه يې نه ده سوې، سالم افکار مو سالمه
ټولنه مو بې سرنوښته او بې اهليته پاته دي، هغه د
وخت تاريخي اثار، تاريخي سيمې او تاريخي
سندونه مو د يو بل په نوم د بربادې او ويجاړېدو
خوراک سول، د بهرني سياست او لاسوهني قرباني
مو کړه، د مقام موقف لپاره مو خپل چاپيريال، خپله
ټولنه، خپل اتفاق او خپل عرف عادت هېر کړل.
حتی دا مو هېر کړي دي چې د انسان جوړښت او

په پاڅه هوا کې تعليم او پرورش وکړي او استوگن و اوسي.

ولي زموږ ذهنونه د جوړښت بقاء، د وحشت ناوړتيا ککړتياوو څخه اخستل سوي دي او هغه ارزښتناکه خاوره مو د سرو وینو رنگ خپل کړی او ځوانانو مو د پوهي او علمیت پر ځای د جنگ جگړې ماحول خپل کړی. زموږ طبيعي چاپيريال د جگړو له امله نسکور سوی دی او د چاپيريال ساتنه مو د لاسه ورکړې ده، نو ځکه هر انسان ته په کار ده او خپل وجداني مسؤليت يې وگڼي او تر خپل وسه زيات د خپل ماحول او خپل چاپيريال دفاع او ساتنه وکړي، چي تر څو مو ولس، هيواد او خاوره د ښه چاپيريال او د ښه جوړښت اقتدار او سرنوشت اصليت خپل کړي.

سپينه چينه

له يوه سلمان څخه پوښتنه وسوه چي ستا او د ډاکتر ترمنځ توپير څه دی؟
هغه ورته وويل: دواړه سپيني چيني اغوندو، د دوکان خلاصېدو اجازه لرو، دواړه له جارحه وسلو څخه کار اخيستلای سو او دواړه تر سلو زيات فيس اخلو.
مگر زه يو ډول بېچاره يم او هغه بل ډول!
داسي چي زه بېچاره د مشتري د وژلو حق نه لرم، خو هغه يې لري!

صلاحيت او مسنونيت مسؤليت لري چي خپل چاپيريال د نا ارامتيا، ککړتيا او بربادې څخه وژغوري.

الله ﷻ هغه رحيم، رحمان او مهربانه ذات دی چي خپل اشرف المخلوقات يې په ستر رحمت چاپيريال باندي نازولی دی، پاک چاپيريال مو ژوند ژغوري، پاڅه ټولنه رامنځته کوي او روښانه راتلونکي مو جوړوي، نو موږ ته په کار ده چي په ښه ډول او په حقوقي اړخ يې ساتنه وکړو. د چاپيريال څخه د گټي اخيستني لپاره اعتدال شرط دی، ځکه دا شرط الله ﷻ يو طبيعي خاصيت په موجوداتو کي ايسنی دی، نو چاپيريال امانت دی، ساتل يې پر مونږ فرض دي او د چاپيريال په قصدي ډول له منځه وړل او تخريبول يو انساني جرم دی. د مجرم په مقابل کي جدي برخورد کيږي او د قانون منگلو ته سپارل يې زموږ وجيبه او مسؤليت دی، ځکه د الله ﷻ د رحمت او برکت څخه سرغړونه د دنيا او آخرت گناه او خلاف کار بلل سوی دی.

نظافت د ايمان يو رکن دی، نو بايد خپله ټولنه د گډوډيو، ناچارو، بې وزليو او ککړتياوو څخه وژغورو او خپل چاپيريال د يوې پاکي هوا، اوبو او ښه چاپيريال درلودونکي څښتن کړو، تر څو مو ماشومان

حميدالله سجاد

د زابل ولايت لنډه پېژنده...!

قلاټ. ۲: شاجوی. ۳: ارغنداب. ۴: میزان. ۵: آتغر. ۶:
 نوبهار. ۷: شنکی. ۸: شهر صفا. ۹: خاک افغان. ۱۰:
 شملزی. ۱۱: دای چوپان.

د دې ولايت شمالي برخي غرنو نیولي دي، چي د
 بابا د غره د لړيو څخه شمېرل کيږي. د نوموړي ولايت
 جنوبي برخي پراخي او هواري دښتي لري. خلگ يې په
 کرهڼه او مالدارۍ بوخت دي. مهم کرنيز پيداوار يې لکه:
 غنم، اوريشي، جوار، کچالو، لوبيا او څيره دي. ځيني مېوه
 لرونکي وني هم پکښې کرل کيږي، لکه: شفتالو، توت،

د زابل ولايت چي د هيواد له جنوبي ولايتونو څخه
 دی او (۸۹۵۰) کيلومتره مربع مساحت لري، د تقريبي
 احصايې له مخي يې د وگړو شمير(۹۶۰۰۰۰) تنه اټکل
 سوی دی.

د زابل ولايت شمال ته د روزگان او غزني ولايتونه،
 ختيځ ته يې د غزني ولايت او لويديځ ته يې قندهار ولايت
 پروت دی. جنوب ته يې د ډيورنډ د تپل سوي کرښي په
 واسطه له پاکستان سره (۱۸۹) کيلومتره سرحد لری.

د زابل ولايت د اداري وېش له مخي د مرکز قلاټ په
 گډون په (۱۱) اداري واحدونو وېشل سوی دی، ۱: مرکز

او غزني تر مينځ پروت دئ، خلگ يې د دې دوه ښارونو سره نژدې اړيکي لري خو خپله په دې ولايت کې ښار جوړونې ته کومه خاصه پاملرنه نه ده سوې.

شعر

پوهېرم نه خو دا منظر را باندې بڼه لگېږي
يوه بلينډه د شپې په هاغه پورې غره لگېږي
سترگي دي مه اړوه تېرى زړه مي مري درېسې
دغه گرمی وھلي فصل ته اوبه لگېږي

ښايست خو ډېر دئ خو چې تا ته راغلم درک وکړه نو
په هر يو قبر خو لاليه شمعي نه لگېږي
خدايزده چې ولي مي مھينه ځواني نه خوشوي؟
گنې لمده اوږه خو ډېر بڼه په تناره لگېږي
يو وخت ميينه وم غزلي مي لوستې دجلان
اوس يې چې هم نوم واورم خوږ راباندي ولگېږي
سيدجیلاني_جلان

سنځله، چارمغز، انار، منډي، په تېره بيا ددې ولايت بادام او انگور د پام او اهميت وړ دي.

دا ولايت دوه مشهور سيندونه لري، چې يو يې د ارغنداب او بل يې د ترنک د سيند په نامه يادېږي، د ارغنداب سيند چې د بابا د غره له لمنو څخه سرچينه اخلي، چې اوږدوالی يې (۱۳۳) كيلومتر ته رسېږي. د برښنا د توليد او د ځمکي د خړوبولو لپاره ښې وړتياوي لري.

د دې ولايت مشهور غرونه په دې ډول دي: د بولان غر، سور غر، د سرخگان غر، د سور تاک غر، د زابل ولايت خورا فرهنگي او تاريخي سيمي لري، چې په خپله غېږه کي يې ملي شخصيتونه روزلي دي، لکه: ميرويس نيکه، شاه اشرف هوتک، شاه حسين هوتک، محمد هوتک او همدارنگه په دې سيمه کي يو شمېر روحاني شخصيتونه هم تېر سوي دي. د دې ولايت تاريخي سيمي، لکه: د قلات غونډۍ، د شاه جوی د هولان رباط سيمه چې تاريخي ارزښت لري د يادولو وړ دي.

دا ولايت د سروزو او اوسپني خورا پراخي کاني زيرمي لري. نوموړی ولايت د نيمه وچ اقليم درلودونکی دئ، چې ځيني سيمي وچ او توند بادونه لري، اورښت يې موسمي دئ. د دې ولايت مرکز قلات او شاه جوی ولسوالی د ودې په حالت کي دي، نوري ولسوالی يې د گڼو لاملونو پر اساس وروسته پاته دي. د زابل ولايت ته په تيرو ديارلسو کلونو کي د مرکزي دولت له خوا چندانې پاملرنه نه ده سوې، دا ولايت د دوه لويو ولايتونو کندهار

رحيم جان حقپال

د ښوونې او روزنې پوهنځی

د سگرېټو زيانونه او د روږدو پايلي

ويل كېږي چې په شلمه ميلادي پېړۍ كې په نړېواله كچه سل ميليونو انسانانو د هغو ناروغيو له امله چې سگرېټ زېږولې، خپل ژوند له لاسه ورکړي. دا خپرېنه ښيې، چې سگرېټ ځکونکي د هغو انسانانو په پرتله ۲۰ - ۲۵ کاله مخکې مري، چې په سگرېټو روږدي نه دي او يا ترې ليري دي.

د سگرېټو زيانونه:

په يو وروسته پاتي هېواد كې د سگرېټ ځكول د ځوانانو له پاره د وياړ وړ كار ښكاري او فكر كوي، چې په دې كار ښه ښكاري. په دې وروستيو كلونو كې افغان ځوانان او مشران د گلانو چلم يا قيلون په ځكولو روږدي سوي يا ځانگړي خوني لري او يا هم په همدې

د روغتيا نړيوال سازمان World Health Organization (WHO) د څرگندونو له مخې په هرو (۸) ثانيو كې يو انسان خپل ژوند د نشيي توکو له امله د لاسه ورکوي او دا يې هم په ډاگه کړې، چې تقريباً شپږ ميليونه وگړي هر کال د سگرېټو د ځکولو له کبله خپل ژوند له لاسه ورکوي او د نيم ميليون هغه نورو کسانو روغتيايي حالت خرابېږي، چې د سگرېټو لوگي راکاږي.

که دا لړۍ همداسې روانه وي؛ نو تر (۲۰۳۰م) کلونو پوري به دا شمېر اته ميليونو ته ورسېږي. دا خپرېنه ښيې، چې له سگرېټو ډېر اغېزمن سوي کسان به د وروسته پاتي هېوادونو وگړي وي.

چي د خوانی په وخت کي سگرېټ څکول پرېښودل سي.

شعر

لمنه مي ده ډکه له پاوليو خريداره
 په ښار کي مو کمي ده د سړيو خريداره
 مه ډز ورباندي مه کړه دا ظلم دی سړيه
 دوی هم پرېږده و ژوند ته د مرميو خريداره
 را زده يې کړه رضا به يې کړو يار په دې خبرو
 راځه موږ هم لږ پوه کړه په زاريو خريداره
 په پاتيو به لا هم ونیسی زور د جنگ صحنې
 الله دي رانه واخله د مرميو خريداره
 راځه ته يې نن راکړه څو بوسې پرلپسې
 نيکزاد به کړې خوشحاله په خولگيو خريداره

هدايت الله نيکزاد

موخه جوړو سوو مانيو ته ورځي او چلم څکوي. په دې خونو او مانيو کي د قیلون له پاره ځانگړي ميوه يې تنباکو، چي بيلابېل بويونه، رنگ او مزه لري وړاندې کيږي. څپرني نسيي چي د قیلون دود لس ځله له سگرېټو زيانمن دی.

د دوخانياتو زيانونه يوازي دا نه دي، چي د زړه او سږو سرطاني ناروغۍ پيدا کوي. بلکي ډېري نوري خرابي پايلي هم لري، لکه: د وېښتانو توپېدل، د پوستکي خرابوالی، د پوستکي سرطان، د غاښونو خرابوالی، د هډوکو خرابوالی، د معدې زخم، د گوتو د رنگ بدلون، د رحم سرطان، د جنسي سلولونو بېوسه کېدل، د ژبې سرطان، د خولې سرطان او ډېر نور رنځونه.

د پوهني د کچي په لوړتيا او د خبرتياوو په خپرولو د سگرېټو کارول په پرمختللو هېوادونو کي تېټ سوي او په ډېرو نورو هېوادونو کي د کښنه کېدو پړاوونه وهي؛ خو په هغو هېوادونو کي، چي ډېر وروسته پاتي يا د پرمختگ په حال کي دي، د سگرېټو کارول ډېر دي، چي علت يې ناپوهي او لږ عايد دی.

څوک چي سگرېټ پرېږدي، د هغو وگړو سطحي ته به ژر ورسېږي، چي سگرېټ نه څکوي؛ په دې شرط

مسعود رښتین

حقوق او سیاسي علومو پوهنځی

د امنیت اهمیت

همدارنگه کله چې حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم په مدینه منوره کې دولت جوړ کړ، نو د امنیت لپاره یې په لومړي قدم کې مسلمانان د یو او بل وروڼه معرفي کړل او مسلمانان یې اتحاد او اتفاق ته راوبلل. په دویم قدم کې یې د بهرنیو قبیلو سره د بهرنیو خطرونو په مقابل کې تړونونه امضا کړل، په پایله کې باید ووايو چې امنیت د ټولني یو له اساسي ضرورتونو څخه شمېرل کېږي او د انسانانو د ژوند له حق څخه وروسته د امنیت حق ډېر ضروري دی. وایي چې زر دوستان کم دي خو یو دښمن زیات دی.

ژوند او امنیت د انسان له اساسي حقوقو څخه شمېرل کېږي، دغه حق په نړیوالو تړونونو او د هیوادونو ملي قوانینو درک او تاکید کړی، کله چې په یوه ټولنه کې امنیت موجود وي نو د افرادو مادي او معنوي حقوق چې په ټولنه کې یې لري، د ویري په اړه یې کوم تشویش نه لیدل کېږي، یعنی د امنیت له برکته انسانان کولای سي چې نور حقوق په اساني سره لاسته راوړي، د بیلگې په توگه د امنیت له برکته په یوې ټولني کې د انسانانو ژوند، مال، حیثیت، د اوسېدو ځای، شغل، تگ راتگ، خبري اترې او داسې نور حقوق خوندي وي، دولتونه مجبور دي چې د خپلو افرادو او په مجموع کې د ټولني امنیت وساتي.

په کوم ښار کې چې امنیت نه وي هغه بدترین ښار دی. همدارنگه امنیت په ملي کچه هم ډېر مهیم دی، د هر هیواد لومړیتوب په دې کې وي، چې څرنگه خپل ملت ته ارامي راوړي.

احمدالله افغان

د ژبو او ادبياتو پوهنځی

نبوي جومات

سل څله ډېر سوی دی، چې کابو ټول پخوانی ښار یې نیولی دی. پروفیسر عمر زیاتوي: د جومات بهرنی دېوال اوس له (وادي البقیع) یعنی بقیع درې سره پوله لري، چې دا دره د نبی علیه السلام په وخت کې له ښار څخه بېل ځای گڼل کېده.

د جومات چاپیریال:

د نبوي جومات په گاونډ کې (الغرقد) هدیره ده، چې د نبوت له وخت تر اوسه د ښار د خلکو اصلي هدیره گڼل کېږي. دا هدیره اوس د جومات له لويديځ دېوال سره جوخته ده. په بقیع کې سلگونه صحابه ښخ سوي دي، اوس تر جومات حکومتي ودانې، روغتونونه، دنگ او لوکس هوټلونه، د بېراو پلور مرکزونه او لويې لارې راتاو دي. د نبوي جومات او مسجد الحرام د چارو د لاینه سمبالښت په موخه د مسجد الحرام او مسجد النبوي په نامه د عامو چارو یو ریاست سته، خو د نبوي جومات خدمات او د پالنې چاري د سعودي شاهي کورنۍ پر غاړه دي، همدا وجه ده چې سعودي پاچا ته (خادم الحرمين الشريفين) لقب ورکړل سو. په نبوي جومات کې لومړي امام حضرت محمد ﷺ وو، بیا وروسته صحابه کرام او نور نسلونه امامان وه. نبی کریم ﷺ کوم مرستیال نه درلود، خو ځیني وخت یې له ابوبکر صدیق څخه غوښتنه کول، چې د خلکو امامت وکړي، ویل کېږي یوځل نبی علیه السلام جومات ته ننوت چې ابوبکر صدیق امامت کاوه، ابوبکر صدیق شاته سو او نبی ﷺ امامت وکړ. د رسول الله ﷺ له وفات وروسته ابوبکر صدیق په څلورو خلیفه گانو کې لومړنی خلیفه وو، چې امامت یې وکړ. له هغه وخت راهیسې د نبوي جومات گڼ امامان او خطیبان تېر سوي دي. شیخ علي بن عبدالرحمن الحذيفي په کرکېچن وخت کې د نبوي جومات خطیب ټاکل سوی، خو حکومت د اکتوبر پر یوولسمه جومات ته دوه نور کسان (شیخ احمد الحذيفي، د

په مدینه منوره کې نبوي جومات په مکه مکرمه کې تر مسجد الحرام یا کعبې شریفې وروسته په اسلام کې دویم تر ټولو سپېڅلی ځای دی، چې لومړنی امام یې پخپله محمد صلی الله علیه وسلم وو. د سلطان غالب القعيطي د سپېڅلي ښارونه، حج او اسلامي نړۍ د کتاب له مخې په عرب ټاپو کې نبوي جومات لومړنی ځای وو، چې په (۱۹۱۹ش.) کال په عربي جزیره کې برېښنا ور ورسول سو.

نبی علیه السلام نبوي جومات د هجرت په دویم کال جوړ کړ. نبوي جومات په مدینه منوره کې - چې له هجرت مخکې نوم یې (یثرب) وو - دویم جومات وو. لکه څنگه چې سيف الرحمن مبارکفوري په خپل (الرحیق المختوم) کتاب کې ویلي، لومړنی جومات (قبا) وو. د اسلامي لارښوونو له مخې په نبوي جومات کې لمونځ له مسجد الحرام پرته په هر بل جومات کې تر لمانځه زر څله فضیلت لري. په دې وسني جومات کې د پېړيو په اوږدو کې له پراختیاوو وروسته د نبی کریم ﷺ او دوو خلیفه گانو ابوبکر صدیق او عمر بن خطاب قبرونه دي، همدارنگه د رسول الله ﷺ د مېرمنو کورونه هم سته. په صحیح البخاري کې له ابو هريره څخه روایت دی چې نبی کریم ﷺ فرمایلي دي: زما د کور او زما د منبر ترمنځ د جنت یوه باغچه ده، نبوي جومات د نبی علیه السلام استوگنځي ته څېرمه په (۶۳۲) میلادي کال یعنی له نن څخه (۱۴۴۱) کاله مخکې جوړ سو، خو له هغه راهیسې ډېر نوښتونه او پراختیایي کارونه پکښې سوي دي. تر ټولو لوی نوښتونه د پاچا عبدالله بن عبدالعزيز د واکمنۍ پر مهال وه او تر اوسه دوام لري. اټکل دی چې د اوسنۍ پراختیا په بشپړېدو، چې هر کال میلیونه لمونځغاړي (لمونځ کوونکي) په یوه وخت په دې جومات کې ځای سي. پروفیسر سباهیش عمر په خپله مقاله نبی محمد او د مدینې منورې تمدن په نامه مقاله کې وایي: نن د دغه جومات مساحت د اصلي جومات د مساحت په پرتله

بي (۱۰۵۰) مربع متره وو. عكاظ ورځپاڼي د شيخ الخطاب له خولې ويلي: (د هجرت په اووم كال د خيبر له غزوي تر ستنېدو وروسته نبي عليه السلام امر وكړ چې جومات پراخ كړل سي. د نبي عليه السلام له وفات څو پيړۍ وروسته په نبوي جومات كې د پراختيا او ترميم ډېر كارونه وسول، د عمر بن خطاب له وخته، امويانو، عباسيانو او عثمانيانو او آل سعود تر واکمنۍ پوري د حج په موسم كې ميليونونه حاجيان نبوي جومات ته ورځي. دوكتور زارباوا وايي: له عمر بن خطاب نه روايت دئ، چې ويلي يې دي: د نبوي جومات په پراختيا كې پروا نه سته آن كه ت رسوريې هم ورسپري، خو چې په اصل بنسټ ولاړ وي . په (۶۳۸) ميلادي كال د عمر بن خطاب د خلافت پرمهال د خلكو گڼه گوڼه د نبوي جومات د پراختيا لامل سوه، عمر د جومات لويديځ، سوېل او شمال ته څېرمه ملكيتونه واخيستل او له جومات سره يې يو ځای كړل خو په ختيځه برخه كې يې چې د نبي عليه السلام د مېرمنو خونې وې، ډېره پراختيا ونه سوه . خليفه عثمان بن عفان هم نبوي جومات پراخه كړ. هغه امر وكړ چې د جومات دېوالونه دې په ډبره او گچ جوړ سي، په جومات كې يې د اوسپنيزو او ډبرينو ستنو لگولو امر هم وكړ، همدارنگه جت يې په لرگي ترميم كړ. د هجرت په (۸۸) كال د مدينې منورې واکمن عمر بن عبدالعزيز د اموي خليفه وليد بن عبدالملك په امر جومات لا نور پراخ كړ، چې مساحت يې (۶۴۴۰) مربع مترو ته ورسېد. وليد د جومات په څنډو كې د څلورو منارو جوړولو امر هم وكړ او محراب يې له سره ورغاوه. د جومات دننه دېوالونه يې په زرو اونورو توکو سينگار كړل. د پايو شمېر يې (۲۳۲) ته ورسېد. عباسي خليفه ابو عبدالله محمد المهدي هم د (۱۶۱) او (۱۶۵) کلونو تر منځ نبوي جومات لا پراخ کړ، ۶۰ کړکۍ او ۲۴ ورونه يې ورزيات کړل. په (۶۵۴) كال، كله چې جومات وسوځېد، عباسي خليفه "المعتصم" يې د بيا رغولو امر وكړ، خو دا كار ځكه ونه سو چې مغولو بغداد ونيوی او په (۶۵۶) كال يې سقوط وكړ. خو د ترميم او نوښت كارونه د ماليكو په واکمنۍ كې بشپړ سول. په (۹۷۴) كال عثمانی پاچا سليمان القانوني گنبد بيا ورغوله او نوې مياشت يې پرې نصب كړه.

حذيفي زوی او شيخ خالدالمهنا) امامان وټاكل. دغه كسان چې دوكتوراوي لري، د نبوي جومات امامت كړی. د نبوي جومات لومړي موزن حضرت بلال وو، خو نن ورځ لكه څنگه چې شيخ عبدالرحمن خاشقجي په (الرياض) ورځپاڼه كې ويلي، په نبوي جومات كې (۱۷) موزنين (اذان كوونكي) دي او هره ورځ درې موزنين په نوبت اذانونه كوي، مباركفوري وايي: رسول الله ﷺ چې يثرب ته ورسیدی نو يوه ټوټه ځمكه يې د سهل او سهل په نومونو له دوو يتيمانو څخه په (۱۰) ديناره واخيسته، چې مخكې به خورماوي پكښې وچېدې. په دې ځمكه كې هغه اوښه ودرېده، چې نبي عليه السلام يې مدينې ته راوړی وو، محمد ﷺ هم د جومات په جوړولو كې برخه اخيستې ده، په خټه او ډبرو جوړ سو. پر چت يې د خورما پاڼې او خمبې واچول سوې. په لومړي سر كې نبي ﷺ په بيت المقدس كې مسجدالاقصى ته لمونځ كاوه، چې د مسلمانانو لومړنۍ قبله ده؛ خو محراب يې هغه وخت شمالي خواته وگرځول سو، چې قبله كعبې ته وگرځېده، جنوبي دروازه يې وتړل سوه او شمال ته بله دروازه وركړل سوه. كله چې صحابوو له نبي ﷺ څخه وغوښتل چې د جومات پر چت خټه واچوي، هغه ردكړه. ځمكه يې هم درې كاله وروسته هواره او جوړه كړل سوه. د جومات د چارو وياند وايي چې مساحت يې په پيل كې (۱۰۵۰) مربع متره وو، بيا د هجرت په اووم كال د نبي عليه السلام په امر (۱۴۲۵) مربع متره سو.

د ځای ښکلا:

د جومات بهرنۍ منظره او چت يې په زړه راښكونكې بڼه جوړسوي، منارې، ستنې، د معارې ځانگړی سبک، د سرولو سيستم او لمونځی يې د كتونكو سترگي ور اخلي. د مسجدالحرام او نبوي جومات د چارو رياست وياند شيخ عبدالواحدالخطاب وايي: د نبوي جومات په انگر كې (۲۵۰) چترۍ دي، چې له باران، لمر او توياني باده لمونځ كوونكي ساتي، چې تر هري چترۍ لاندي (۸۰۰) لمونځ كوونكي ځايپري او ټول ټال يې (۱۴۳) مربع متره ځای نيولی دئ. نبوي جومات اوس (۴۱) دروازې لري، د هري دروازې پرسر د الحجر سورت دآيت ژباړه (په سلامتۍ سره ننوځی، په امن كې به ياست) ليكل سوی. كله چې نبي عليه السلام د هجرت په لومړي كال جومات جوړ كړ، مساحت

عثمانيانو د خپل دود له مخې سپوږمۍ پر منارو او گنبدو لگولې، چې په زرو له سينگار سوو مسو جوړېدې. په (۱۲۲۸) ميلادي کال يې گنبدي ته دسلطان دويم محمد د واکمنۍ پر مهال شين رنگ ورکړل سو. په (۱۲۷۷م) کال نوي جومات ونړېدې، همدا وو چې عثماني سلطان دويم عبدالحميد يې ترميم او پراختيا ته اړ سو او (۱۰۳۰۳) متره مربع ته ورسېدې. په دې پراختيا کي جومات ته پنځه نور ورونه هم ور زيات سول، دېوالونه يې (۱۱) متره لوړ سول او د تېلو تر (۶۰۰) ډېر څراغونه پکښې ولگول سول. په (۱۳۲۷هـ) (۱۹۰۹ ميلادي) کال نوي جومات په عربي جزيره کي لومړنی ځای وو، چې برېښنا ور ورسېده. د سعودي واکمني کورنۍ پر مهال پاچا عبدالعزيز آل سعود په (۱۹۵۰م) کال د نوي جومات د پراختيا امر وکړ، چې مساحت يې (۱۶۳۲۷) مربع مترو ته ورسېد، پاڼې يې (۷۰۶) ته ورسېدې او گروپونه (۲۴۳۷) ته ورسېدل. په (۱۹۷۳م) کال پاچا فيصل بن عبدالعزيز جومات له لوېديځي خوا شاوخوا (۳۵) زره مربع متره نور پراخ کړ او د لويو چتريو شمېر هم پکښې زيات سو. په (۱۳۹۸هـ) کال د پاچا خالد بن عبدالعزيز په امر له پراختيا وروسته پاچا فهد بن عبدالعزيز د (۱۴۰۵) او (۱۴۱۴) کلونو ترمنځ د جومات د پراختيا امر وکړ، په دې پراختيا کي د جومات دروازی لويې سوې په ۴۱ دروازو کي يې برېښنايي زينې ولگول سوې او دروازې يې ۸۵ ته ورسېدې.

محراب: په نوي جومات کي دوه محرابه دي، په لومړي کي يې نبي عليه السلام امامت کاوه، دا محراب اوس له روضې او اذان ځي سره نژدې دئ. ډاکټر اختر وايي: نوي محراب ټوله هغه ساحه نيولې چې نبي عليه السلام به پکښې امامت کاوه، مگر هغه ځای يې پاته دئ چې نبي ﷺ به خپلي پښې پکښې ايښودلې، دويم محراب يې عثماني محراب دئ، چې تر اوسه امامان گټه ترې اخلي. درېيم محراب هم سته چې د ډاکټر اختر په وينا، سلېماني يا حنفي محراب ورته وايي. دا محراب د سلطان سلېمان القانوني په امر جوړ سوې، چې يو حنفي امام پکښې امامت وکړي، خو مالکي امام به له نوي محرابه امامت کاوه.

زرغونه گنبده د نوي جومات له سترو ځانگړنو څخه ده. دا گنبده د نبي عليه السلام، ابوبکر صديق او عمر د قبرونو پر سر ده. سمهودي په خپل کتاب (وفاء الوفاء) کي ليکلي دي چې: لومړنۍ گنبده د نبي عليه السلام پر قبر د هغه تر مړينې (۶۵۰) کاله وروسته په (۱۲۷۹/۱۲۷۸هـ) کال د مصر مملوکي واکمن سلطان المنصور سيف الدين قلاوون له خوا له لرگي جوړه سوه. دا گنبده په بيخ کي مربع شکل او په سر کي اته زاويې لري. له څو ځله سوځېدو وروسته بيا ترميم سوې او عثماني سلطان غازي دويم محمود خان بيارغولې ده.

دکتور اختر د رفعت باچا د يادابنتونو څخه نقل کوي چې: گنبدې سپين رنگ درلود بيا بنفشي رنگ ورکړل سو، وروسته په (۱۸۳۷م) کال زرغون رنگ ورکړل سو.

سربېره پردې يې گنبدي ترميم او څلور دنگي منارې جوړې سوې. د نوي جومات تر ټولو د لويي پراختيا چاري د پاچا عبدالله بن عبدالعزيز په امر په (۲۰۱۲م) کال پيل سوې چې د اټکل له مخې به شاوخوا دوه ميلیونه زيارت کوونکي هلته ځای سي. هغه وخت د سعودي د ماليې وزير ابراهيم العساف ويلي وه: د جومات مساحت (۶۱۴۸۰۰) مربع مترو ته رسېږي او د جومات ټول ټال مساحت به (۱۰۲۰۵۰۰) مربع متره سي. په دې مساحت سره به د جومات دننه يو ميلیون لمونځ کوونکي او (۸۰۰۰۰۰) نور په بهرني انگر کي ځای سي. د جومات د چارو وياند ويلي، پاچا عبدالله د (۲۵۰) اضافي لويو چتريو نصولو امر هم وکړ، دا چترۍ په عصري سيستم سمبالې دي، چې له لمر ختلو وړاندي غوړېږي او د شپې بېرته ټولېږي او لمونځ کوونکي له سوځنده لمر او بارانه ساتي. دی وايي: کله چې پاچا سلمان واک ته ورسېدې، د نوي جومات د توسعې د

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**